

BRICS: ROLA, EKSPANSJA I PRZYSZŁE MOŻLIWOŚCI

Streszczenie

Integracja gospodarcza ma silne podstawy w teorii ekonomii międzynarodowej. W gospodarce światowej można znaleźć wiele przykładów instytucji grupujących państwa według określonych kryteriów. Dużo uwagi w dyskursie poświęca się sojuszom ekonomicznym (np. G8, Unia Europejska) czy polityczno-obronnym (np. NATO). Trzeba jednak zauważyć, że większość krajów na świecie to kraje rozwijające się, a w świetle globalizacji problemy ich dotyczące stają się problemami globalnymi. Największym, jeśli chodzi o skalę populacji i PKB jest BRICS, czyli związane w 2009 r. ugrupowanie tworzone przez takie kraje jak: Brazylia, Rosja, Indie i Chiny a od 2011 r. – Republika Południowej Afryki. W sierpniu 2023 r. doszło do największego rozszerzenia grupy w jej historii. Chęć akcesu do BRICS zgłosiło 40 państw, przy czym 20 zrobiło to formalnie. Ostatecznie jednak przyjęto: Argentynę, Egipt, Etiopię, Arabię Saudyjską, Iran i Zjednoczone Emiraty Arabskie. W świetle tego wydarzenia autorka przyjmuje za cel dokonanie charakterystyki ugrupowania w świetle rozszerzenia go o 6 nowych członków (z 24 sierpnia 2023 r.) oraz nakreślenie perspektyw stojących przed państwami BRICS. Dla lepszego zrozumienia tematu zdecydowano również o nakreśleniu kontekstu powstania ugrupowania. Artykuł oparty jest o krytyczną analizę źródeł i metodę *desk research*. Dodatkowo, by pokazać ekonomiczny potencjał BRICS wykorzystano dane Banku Światowego z lat 2000–2022 w zakresie produktu krajowego brutto (PKB) oraz produktu krajowego brutto *per capita* (PKB *per capita*). Zakres czasowy prezentowanych treści dotyczących grupy obejmuje lata od 2009–2023. Przeprowadzone badanie dało podstawy do stwierdzenia, że rozszerzenie grupy pozostaje wydarzeniem o symbolicznym znaczeniu. Mimo swoich ambicji BRICS nie stanie się w przyszłości przeciwwagą dla Zachodu, głównie z uwagi na dysproporcje potencjałów między Chinami a pozostałymi członkami grupy oraz z powodu napięć na linii Pekin-Dehli. BRICS samo w sobie będzie stało przed wieloma wyzwaniami związanymi m.in. z kwestiami gospodarczymi, surowcami czy bezpieczeństwem oraz migracjami. Analiza wskaźników ekonomicznych pokazuje, że kraje tworzące BRICS niekoniecznie jednoznacznie polepszyły swoją sytuację, a liczne fluktuacje mogą się powtórzyć również w przypadku nowych członków. Sytuacja ta niemal gwarantuje złożoną i czasami niezręczną politykę w nadchodzących latach, a także brak większych perspektyw dla państw członkowskich na stanie się tygrysami gospodarki globalnej.

Słowa kluczowe: BRICS, kraje rozwijające się, integracja gospodarcza, perspektywy.

BRICS: ROLE, EXPANSION, AND FUTURE OPPORTUNITIES

Abstract

Economic integration has strong foundations in the theory of international economics. In the global economy, there are many examples of institutions grouping countries according to specific criteria. Much attention in the discourse is devoted to economic alliances (e.g., G8, European Union) or political-defense alliances (e.g., NATO). However, it must be noted that most countries in the world are developing countries, and in light of globalization, their problems become global problems. The largest group in terms of population and GDP is BRICS, formed in 2009, consisting of countries such as Brazil, Russia, India, and China, with South Africa joining in 2011. In August 2023, the group underwent the largest expansion in its history. Forty countries expressed interest in joining BRICS, with 20 formally applying. Ultimately, Argentina, Egypt, Ethiopia, Saudi Arabia, Iran, and the United Arab Emirates were admitted. In light of this event, the author aims to characterize the group in light of the expansion by six new members (as of August 24, 2023) and outline the prospects for BRICS countries. For better understanding, the context of the group's formation is also outlined. The article is based on critical analysis of sources and desk research methodology. Additionally, to demonstrate BRICS's economic potential, data from the World Bank from 2000–2022 on Gross Domestic Product (GDP) and GDP per capita are used. The timeframe for the content presented regarding the group covers the years 2009–2023. The conducted study provides a basis for stating that the expansion of the group remains an event of symbolic significance. Despite its ambitions, BRICS will not become a counterbalance to the West in the future, mainly due to the disparities in potentials between China and the other members of the group, as well as tensions between Beijing and Delhi. BRICS itself will face many challenges related to economic issues, resources, security, and migrations. The analysis of economic indicators shows that the countries forming BRICS have not necessarily unequivocally improved their situation, and numerous fluctuations may also occur for new members. This situation almost guarantees a complex and sometimes awkward policy in the coming years, as well as a lack of greater prospects for member states to become tigers of the global economy.

Keywords: BRICS, developing countries, economic integration, perspectives.

Wstęp

BRIC a od 2011 r. BRICS to określenie grupy państw rozwijających się, które postanowiły zawiązać wspólne ugrupowanie integracyjne. Skrót pochodzi od pierwszych liter nazw państw członkowskich: B (ang. *Brazil*) – Brazylia, R (ang. *Russia*) – Rosja, I (ang. *India*) – Indie, C (ang. *China*) – Chiny oraz S (ang. *South Africa*) – Republika Południowej Afryki (RPA). Historycznie największe rozszerzenie miało miejsce 24 sierpnia 2023 r., kiedy to w szeregi BRICS włączono

Argentynę, Egipt, Etiopię, Arabię Saudyjską, Iran i Zjednoczone Emiraty Arabskie. Choć BRICS formalnie nie ma charakteru sojuszu politycznego, to wyraźnie widać, że przywódcom państw członkowskich nie przyświecają tylko i wyłącznie cele gospodarcze. Formalnie współpraca pomiędzy państwami obejmuje następujące filary: bezpieczeństwa, ekonomiczno-finansowy oraz kulturalny. Oficjalnie grupa jako swoje cele wskazuje stworzenie nowego systemu walutowego (osłabienie znaczenia USD na arenie międzynarodowej), zwiększenie roli państw rozwijających się w światowym systemie finansowym i instytucjach finansowych (np. Międzynarodowym Funduszu Walutowym (MFW) czy Banku Światowym) oraz podjęcie próby zreformowania Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ)¹. Tak postawione cele wydają się niezwykle ambitne, jak dla grupy tylko 5 państw, jednak kiedy weźmie się pod uwagę, że stanowią one łącznie 40% światowej populacji, 28% globalnego produktu krajowego brutto (PKB) i 20% eksportu towarów², to wyraźnie widać jak ważnym graczem jest BRICS. Samo ugrupowanie często wskazuje, że chce się stać równowagą dla grup, takich jak np. G7 czy Unia Europejska.

Celem niniejszego artykułu jest dokonanie charakterystyki ugrupowania w świetle rozszerzenia o 6 nowych członków (z 24 sierpnia 2023 r.) oraz narysowanie perspektyw stojących przed państwami BRICS. Artykuł oparty jest o krytyczną analizę źródeł, metodę *desk research* oraz analizę danych statystycznych (PKB i PKB per *capita*). Zakres czasowy tekstu obejmuje lata od 2009 r. (powstanie BRIC) do października 2023 r. (data powstania tekstu). Zakresem przedmiotowym są państwa członkowskie grupy BRICS, czyli: Brazylia, Rosja, Indie, Chiny i Republika Południowej Afryki, a także nowi członkowie – Argentyna, Egipt, Etiopia, Arabia Saudyjska, Iran i Zjednoczone Emiraty Arabskie. Na początku artykułu nakreślone zostały teoretyczne podstawy budowania ugrupowań integracyjnych na gruncie ekonomii międzynarodowej. Wskazano też współczesne problemy z integracją w świetle rosnącej konkurencji i fragmentaryzacji otoczenia międzynarodowego. Następnie omówiono historię grupy BRICS i ważniejsze wydarzenia oddziałujące na jej współczesny kształt. Specjalną uwagę poświęcono największemu do tej pory rozszerzeniu grupy o kolejne 6 państw. Dodatkowo pokazano ekonomiczny aspekt powstania BRICS. Autorka zdecydowała, aby w tej części podzielić dane dotyczące gospodarek krajów w paradygmacie pierwotni vs. nowi członkowie ugrupowania. Ponadto przedstawiono perspektywy stojące przed BRICS w najbliższych latach. Autorka skupiła się na podejściu krytycznym i wypunktowała potencjalne problemy i zagrożenia stojące przed tak zróżnicowaną organizacją. Tekst zwieńczony został podsumowaniem z wnioskami.

¹ <http://infobrics.org/page/history-of-brics/> [dostęp: 27.08.2023].

² <https://www.pism.pl/publikacje/znaczenie-grupy-brics-po-rosyjskiej-inwazji-na-ukraine> [dostęp: 27.08.2023].

1. Integracja gospodarcza w świetle teorii

Integracja gospodarcza to pojęcie osadzone w ekonomii międzynarodowej. Na jej gruncie, zjawisko polegające na wzmacnianiu współpracy gospodarczej pomiędzy co najmniej dwoma państwami poprzez stopniową eliminację barier ograniczających taką współpracę, nosi nazwę integracji gospodarczej. Proces ten prowadzi do konwergencji i scalania gospodarek narodowych poszczególnych krajów, czego efektem jest powstanie jednego zintegrowanego organizmu gospodarczego³. Istnieje również pogląd, że integracja gospodarcza, w szczególności państw słabiej rozwiniętych, jest próbą odpowiedzi na globalizację. Integrujące się państwa pragną ochronić się przed negatywnymi skutkami zachodzących procesów, chcąc jednocześnie korzystać z pozytywnych aspektów globalizacji⁴, bowiem „globalizacja nie służy dziś potrzebom licznych biednych na tym świecie. Nie służy najczęściej też poprawie środowiska naturalnego”⁵.

Integracja gospodarcza przyczynia się do powstawania ugrupowań integracyjnych. Pod pojęciem ugrupowania integracyjnego rozumie się powstanie nowego organizmu gospodarczego i jego wydzielenie jako nowego podmiotu w ramach gospodarki światowej. Ugrupowania integracyjne obejmują dwie lub więcej gospodarki narodowe. Proces integracji gospodarczej polegać może zatem na scalaniu gospodarek narodowych, umożliwiając wyzwolenie efektu synergii i znajdując przełożenie na wzrost efektywności gospodarowania w poszczególnych krajach członkowskich, co znajduje wyraz we wzroście PKB, postępie technicznym, równowadze wewnętrznej, równowadze zewnętrznej, wzroście konkurencyjności, a w rezultacie – wzroście dobrobytu.

W historii gospodarczej pierwsze ugrupowania integracyjne pojawiły się na przełomie lat 40. i 50. XX w., zatem są relatywnie nowym bytem. Współcześnie, czyli w XXI w., międzynarodowe ugrupowania integracyjne mają charakter regionalny, to znaczy tworzą je zwykle kraje należące do tego samego regionu geograficznego, najczęściej sąsiadujące ze sobą i reprezentujące zbliżony poziom rozwoju gospodarczego (np. Unia Europejska, ASEAN). Coraz częściej powstają jednak ugrupowania międzykontynentalne, których przykładem jest właśnie BRICS.

W teorii stosunków międzynarodowych wyróżnia się kilka rodzajów ugrupowań integracyjnych. Różnią się one przede wszystkim stopniem powiązania członków (tabela 1).

³ Budnikowski A., *Międzynarodowe stosunki gospodarcze*, PWE, Warszawa 2006.

⁴ Waligóra K., *Determinanty rozwoju państw BRICS w aspekcie międzynarodowej konkurencyjności*, Nieopublikowana rozprawa doktorska, Uniwersytet w Białymstoku, Białystok 2019, s. 101.

⁵ Stiglitz J.E., *Globalizacja*, PWN, Warszawa 2004, s. 192.

Tabela 1. Etapy integracji gospodarczej

Etap	Charakterystyka
Strefa częściowo wolnego handlu	Zlikwidowane bądź zredukowane są wybrane bariery celne i handlowe pomiędzy członkami takiego porozumienia
Strefa wolnego handlu	Członkowie porozumienia nie stosują względem siebie ceł ani instrumentów celnych podobnych do ceł
Unia celna	Członkowie porozumienia nie stosują względem siebie ceł ani instrumentów celnych podobnych do ceł a dodatkowo prowadzą jedną (wspólną) politykę celno-handlową względem państw trzecich
Wspólny rynek	Członkowie porozumienia prowadzą wspólną politykę celno-handlową względem państw trzecich, która dodatkowo zakłada wolność przepływu towarów, usług, kapitału, pracy
Unia gospodarcza	Członkowie porozumienia prowadzą wspólną politykę celno-handlową względem państw trzecich (unia celna) dodatkowo rozszerzając współpracę o jednolitą politykę budżetową
Unia walutowa	Członkowie porozumienia prowadzą unię gospodarczą, którą dodatkowo rozszerzają o wspólną politykę pieniężną
Pełna unia ekonomiczna	Członkowie porozumienia prowadzą unię walutową a dodatkowo harmonizują własne polityki np. podatkową, konkurencji itp.
Unia polityczna	Członkowie porozumienia prowadzą pełną unię ekonomiczną a dodatkowo rządy krajowe przekazują organowi nadrzędnemu władzę w zakresie gospodarki, polityki zagranicznej i społecznej, co więcej ustanawia się nadrzędne organy międzynarodowe, pełniące funkcje publiczne (a'la rząd międzynarodowy)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Rymarczyk J., *Teoretyczne aspekty międzynarodowej integracji gospodarczej*, [w:] J. Rymarczyk & M. Wróblewski (red.), *Pozaeuropejskie ugrupowania integracyjne*, Oficyna Wydawnicza Arboretum, Wrocław 2006, s. 17–18.

Współcześnie najwyższe stadium integracji na świecie osiągnęła strefa euro w ramach Unii Europejskiej⁶. Istnieje wiele przykładów preferencyjnych porozumień czy stref wolnego handlu. Obecne środowisko międzynarodowe definiuje rosnąca konkurencja i konfrontacja wielkich mocarstw w zakresie przekształcania ponadregionalnych inicjatyw integracyjnych oraz nowe zagrożenia dla międzynarodowego porządku bezpieczeństwa. Rynki wschodzące i kraje rozwijające się odgrywają coraz większą rolę w tych tendencjach, szczególnie w zakresie rosnącej współpracy pomiędzy rynkami wschodzącymi a krajami rozwijającymi się w formie współpracy południe-południe⁷. Istnieją badacze, którzy wskazują, że tradycyjny, globalny system zarządzania znajduje się w kryzysie, czego uwidocznieniem są wielokrotnie nieudane wysiłki na rzecz modernizacji Światowej Organizacji Handlu (WTO), Banku Światowego, jak i MFW. W rezultacie pogłębia się rozdzźwięk pomiędzy rzeczywistą rolą rynków wschodzących i krajów rozwijających się w systemie globalnym a ich zdolnością do uczestniczenia w procesach decyzyjnych instytucji globalnych. Tzw. *emerging markets* rozwinęły się w ciągu ostatnich dziesięcioleci w znaczący sposób, ale ich głosy polityczne pozostają jednak ograniczone, ponieważ istniejący system globalny pozostał w większości niezmieniony, co od dawna w swoich pracach podkreślają badacze.

Wzrostowi rynków wschodzących i krajów rozwijających się towarzyszy tendencja do fragmentacji globalnego zarządzania gospodarczego⁸. Ramy te są w coraz większym stopniu podzielone między międzyrządowe klastry współpracy (lub ugrupowania integracyjne), w których występują zestawy wzorców zachowań i praktyk, kontrastujących ze sobą pod różnymi względami, w tym współpraca kontra konkurencja oraz integracja kontra dezintegracja⁹. Pierwsza dekada XXI w. ukazała skomplikowany i wyrafinowany charakter globalnego zarządzania wraz z pojawieniem się nowych (częściowo nakładających się) konstelacji wschodzących potęg oraz wysiłków na rzecz wzmocnienia współpracy i łączności transregionalnej (np. Nowy Bank Rozwoju, Azjatycki Bank Inwestycji Infrastrukturalnych, G20)¹⁰.

⁶ Lane P., *The Real Effects of European Monetary Union*, "Journal of Economic Perspectives" 2006, 20(4), pp. 47–66; Subramanian M., Taghizadeh-Hesary F., & Kim Ch., *Creation And Evolution Of European Economic And Monetary Union: Lessons For Asian Economic Integration*, „ADBI Working Paper Series” 2020, No. 1126.

⁷ Duggan N., Hooijmaaijers B., Rewizorski M., & Arapova E., *Introduction: 'The BRICS, Global Governance, and Challenges for South-South Cooperation in a Post-Western World'*, "International Political Science Review" 2022, 43(4), pp. 469.

⁸ Biermann F., Pattberg P., van Asselt H., & Zelli F., *The Fragmentation of Global Governance Architectures: A framework for analysis*, "Global Environmental Politics" 2009, 9(4).

⁹ Duggan N., Hooijmaaijers B., Rewizorski M., Arapova E., op.cit., s. 470.

¹⁰ Hooijmaaijers B., *Understanding Success and Failure in Establishing New Multilateral Development Banks: The SCO Development Bank, the NDB, and the AIIB*, "Asian

2. Historia grupy

Określenie BRIC powstało wiele lat przed uformowaniem się grupy. Po raz pierwszy w historii zostało ono użyte przez Jima O'Neilla w jego pracy pt. „*Building Better Economics BRICs*”, która została opublikowana pod koniec 2001 r. Jako szef działu zarządzania aktywami banku Goldman Sachs, promował on używanie tego określenia w stosunku do krajów, których pierwsze litery nazw tworzą ten akronim. W swych działaniach był bardzo skuteczny, gdyż w 2003 r. bank opublikował prognozę gospodarczą, gdzie użył sformułowania, że kraje BRICS do połowy XXI w. będą potęgami światowymi¹¹. W swoim raporcie Goldman Sachs przedstawił, jaka przyszłość może czekać kraje BRIC, ale jednocześnie wskazywał, że nie powinny one tworzyć bloku gospodarczego lub stowarzyszenia handlowego, jak np. Unia Europejska, lecz poszukać jakiejś formy politycznego klubu czy sojuszu, by w ten sposób przekształcić swoją siłę gospodarczą w większe oddziaływanie geopolityczne na arenie międzynarodowej¹².

Inicjatorem powstania grupy była Federacja Rosyjska. We wrześniu 2006 r. przy okazji sesji Zgromadzenia Ogólnego ONZ w Nowym Jorku, na wniosek prezydenta Putina odbyło się pierwsze spotkanie. Było ono na poziomie ministerialnym – wzięli w nim udział ministrowie spraw zagranicznych Rosji, Brazylii i Chin oraz minister obrony Indii. W trakcie tego spotkania wszystkie strony wyraziły chęć współpracy wielostronnej oraz przyszłego rozszerzania grupy¹³.

Po niemal 2 latach – w maju 2008 r., ponownie z inicjatywy Rosji, odbyło się spotkanie ministrów spraw zagranicznych grupy BRIC. Materialnym efektem tego spotkania było wydanie Wspólnego Komunikatu odzwierciedlającego wspólne stanowisko grupy w aktualnych kwestiach rozwoju globalnego. W tym samym roku odbyło się też spotkanie prezydenta Rosji z prezydentem Brazylii, premierem Indii oraz prezydentem Chin przy okazji szczytu G8 w Japonii¹⁴.

Dnia 16 czerwca 2009 r. w Jekaterynburgu odbył się pierwszy szczyt grupy BRIC. Po raz kolejny odbył się on z wyraźniej inicjatywy Rosji. Po szczycie

Perspective” 2021, 45(2), pp. 445–467; Hooijmaaijers B., & Keukeleire S., *The BRICS Countries and the EU*, [in:] F. Laursen (Ed.), *The Encyclopedia of European Union Politics*, Oxford University Press, Oxford 202; Rewizorski M., *BRICS and New Multilateral Development Banks: Towards recalibration of global economic governance*, „Przegląd Strategiczny” 2018, 11, pp. 281-298.

¹¹ Wilson D., Purushothaman R., *Dreaming with BRIC: The path to 2050*, „Global Economics Paper” 2003, nr 99; https://www.goldmansachs.com/our_firm/investor_relations/financial_reports/annual_reports/2003/features/innovativebrics.html [dostęp: 28.08.2023].

¹² Sułek M., *Grupa BRIC w globalnym układzie sił*, „Rocznik Strategiczny 2008/09”, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2009.

¹³ <http://infobrics.org/page/history-of-brics/> [dostęp: 28.08.2023].

¹⁴ Ibidem.

przywódcy BRIC wydali wspólne oświadczenie w formie dokumentu. W dokumencie tym określono cele BRIC przedstawione we wstępie. Podkreślono, że współpraca pomiędzy krajami grupy ma się odbywać w duchu dialogu, stopniowo, proaktywnie, pragmatycznie, otwarcie i przejrzysto. BRIC podkreśliło, że ich współpraca ma nie tylko sprzyjać wspólnym interesom krajów rozwijających się i ich gospodarek, ale również ma w sposób pozytywny przyczynić się do budowania harmonijnego świata, trwałego pokoju i wspólnego dobrobytu. W dokumencie nakreślono postrzeganie sposobów radzenia sobie z globalnym kryzysem finansowym i gospodarczym, które było spójne dla wszystkich członków sojuszu¹⁵.

Uzasadnieniem powstania grupy była m.in.: znaczna populacja, PKB czy odsetek światowego handlu generowany przez te kraje, będące dodatkowo ważnymi członkami organizacji, takich jak ONZ, G20 czy innych porozumień regionalnych (np. ASEAN). Ponieważ wszystkie państwa grupy BRIC są członkami ONZ, to relacje pomiędzy państwami grupy oparte były o Kartę Narodów Zjednoczonych, normy prawa międzynarodowego oraz zasady ustalone podczas szczytu w 2011 r. (otwartość, pragmatyzm, solidarność, pozablokowy charakter i neutralność w odniesieniu do państw trzecich). Warto dodać, że chociaż w 2010 r. do grupy przystąpiła RPA, to stała się faktycznym członkiem dopiero od szczytu w 2011 r., na którym powzięto wcześniej omówione zasady¹⁶. Ustalono również, że prace grupy będą się opierać na planach działania zatwierdzanych w trakcie corocznych szczytów BRICS, odbywających się w każdym z państw na zmianę, chociaż kolejność wyboru państwa goszczącego szczyt nie jest sztywna (tabela 2).

Poza spotkaniami w trakcie szczytów BRICS, praktykowane są spotkania nieformalne w trakcie szczytów G20, spotkania wysokich przedstawicieli odpowiedzialnych za bezpieczeństwo narodowe, ministrów spraw zagranicznych (w ramach spotkań Zgromadzenia Ogólnego ONZ), ministrów finansów i prezesów banków centralnych (przy okazji jesiennych i wiosennych spotkań MFW i Banku Światowego)¹⁷. Istotną rolę we współpracy międzynarodowej grupy stanowi współpraca pomiędzy stałymi misjami krajowymi BRICS w siedzibie ONZ w Nowym Jorku, organizacjami międzynarodowymi w Genewie i Wiedniu oraz przy UNESCO w Paryżu. W ramach formatu BRICS, poza współpracą sektora publicznego, odbywa się współpraca sektora prywatnego – pomiędzy organizacjami biznesowymi, jak i ośrodkami badawczymi w krajach BRICS, co ma jednak dość marginalne znaczenie.

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ <https://www.theguardian.com/world/2011/apr/19/south-africa-joins-bric-club> [dostęp: 28.08.2023].

¹⁷ <http://infobrics.org/page/history-of-brics/> [dostęp: 28.08.2023].

Tabela 2. Szczyty BRICS

Numer szczytu	Rok	Kraj goszczący szczyt
1	2009	Rosja
2	2010	Brazylia
3	2011	Chiny
4	2012	Indie
5	2013	RPA
6	2014	Brazylia
7	2015	Rosja
8	2016	Indie
9	2017	Chiny
10	2018	RPA
11	2019	Brazylia
12	2020	Rosja
13	2021	Indie
14	2022	Chiny
15	2023	RPA

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://infobrics.org> [dostęp: 27.08.2023].

Jak sama grupa wskazuje, w latach 2009–2016, BRICS skupiło się na kilku priorytetach:

- wypracowaniu stanowiska wobec problemów regionalnych, w tym wobec konfliktu w Libii, Syrii, Afganistanie,
- wypracowaniu stanowiska wobec irańskiego programu nuklearnego,
- osiągnięciu wspólnego porozumienia w kwestiach finansowych i gospodarczych (najważniejsze było osiągnięcie kompromisu w zakresie reform Banku Światowego i MFW, co leży u podstaw jednego z głównych celów BRICS),
- utworzeniu Mechanizmu Współpracy Międzybankowej BRICS, umożliwiającego kredytowanie działalności państw, którym został on przyznany¹⁸.

Ważnym osiągnięciem jest utworzenie podstawy pod obsługę wspólnej waluty i utworzenie sojuszu *BRICS Exchanges Alliance*.

BRICS od początku dba nie tylko o swoje stosunki wewnętrzne (np. w trakcie szczytów widać porozumienie pomiędzy przywódcami), ale także o te zewnętrzne. Wyraźnie rysuje się w tym zakresie ściślejsza współpraca z Afryką, w szczególności Unią Afrykańską i innymi 8 ugrupowaniami integracyjnymi na tym kontynencie. Dodatkowo w 2014 r., kiedy to Brazylia była gospodarzem szczytu, odbyło się spotkanie z udziałem szefów państw i rządów Ameryki Południowej. Dzięki temu BRICS stara się znaleźć jak najwięcej punktów wspólnych z innymi wschodzącymi gospodarkami. Szczyt z 2014 r. przyniósł ponadto

¹⁸ Ibidem.

podpisanie porozumienia w sprawie Nowego Banku Rozwoju oraz Traktatu o utworzeniu porozumienia w sprawie *BRICS Contingent Reserve Arrangement*. Instytucje te będą łącznie posiadać budżet w wysokości 200 mld USD. Co więcej, przywódcy Brazylii, Rosji, Indii, Chin i RPA podjęli decyzję o rozpoczęciu rozmów nt. „strategii partnerstwa gospodarczego BRICS” oraz projektu „Mapa drogowa BRICS dotycząca współpracy handlowej, gospodarczej i inwestycyjnej BRICS”¹⁹. Dla przykładu, w jej ramach Chiny powołały inicjatywę Pasa i Szlaku, która długofalowo miała przyczynić się do powstania Nowego Jedwabnego Szlaku²⁰.

Na przestrzeni lat kiedy funkcjonowało BRICS, starano się podejmować dalsze wysiłki na rzecz reformowania MFW, rozwijać wspólnie technologie informacyjne i komunikacyjne, tworzyć korzystne warunki handlu w świetle zasad WTO²¹. Warto podkreślić, że pomimo braku formalnego charakteru grupy, kraje BRICS stosują wobec siebie preferencyjne traktowanie podatkowe pomimo tego, że nie stanowią unii celnej w świetle ekonomii międzynarodowej²². Ponadto w 2015 r. porozumiano się w sprawie powołania wspólnego zarządu nad stroną internetową BRICS, a także w sprawie współpracy kulturalnej.

Wyrażnie największą inicjatywą w ramach BRICS od początku powstania organizacji wykazywała się Federacja Rosyjska. To właśnie dzięki prezydencji rosyjskiej zapoczątkowano współpracę w ramach nowych sfer tematycznych, takich jak młodzież, migracje, przemysł, energetyka, pokój na świecie, ochrona środowiska, walka z chorobami zakaźnymi i wiele innych. Strona rosyjska proponowana też grupie mapę drogową współpracy handlowo-gospodarczo-inwestycyjnej pomiędzy krajami BRICS, przy czym zawierała ona wiele propozycji współpracy dla rosyjskich firm, które miały zostać zrealizowane do 2020 r.²³ Wyrażnie było widać, że interes pozostałych państw jest brany pod uwagę wtedy, kiedy sprzyja to Rosji. Pomimo wielkich deklaracji i mniej imponujących działań, BRICS ma dość niewielkie znaczenie na arenie międzynarodowej. Żadnego z podstawowych celów powołania ugrupowania, chociaż mija 15 lat od jego utworzenia, nie udało się zrealizować. Każdy kraj z pierwotnych członków BRICS stara się przede wszystkim realizować swoje strategiczne interesy, a korzystać z BRICS tylko wtedy, kiedy interes narodowy tego wymaga.

3. Rozszerzenie grupy BRICS

Pisząc o nowych członkach BRICS nie można zapomnieć o tym, że w dyskursie niemal od początku powstania grupy pojawiały się głosy optujące za jej rozsze-

¹⁹ Ibidem

²⁰ <https://histmag.org/Inicjatywa-Pasa-i-Szlaku-nowy-Jedwabny-Szlak-23104> [dostęp: 28.08.2023].

²¹ <http://infobrics.org/page/history-of-brics/> [dostęp: 28.08.2023].

²² Garcia A.O., *The role of China and the BRICS project*, „Mexican Law Review” 2014, Vol. 7, Issue 1., s. 119.

²³ <http://infobrics.org/page/history-of-brics/> [dostęp: 28.08.2023].

rzeniem. Po wyłonieniu się pojęcia BRIC, ekonomiści Goldman Sachs wskazywali, że akronim powinien być rozwinięty do BRIMC, M od Meksyku, ponieważ charakteryzują go te same czynniki, co kraje BRIC. Następnie w raporcie z 2005 r. wskazano grupę tzw. „drugiego rzutu”, składającą się z Bangladeszu, Egiptu, Indonezji, Iranu, Korei Południowej, Meksyku, Nigerii, Pakistanu, Filipin, Turcji i Wietnamu, jednak zaznaczono, że nie wiadomo, czy kiedykolwiek kraje te „wyłonią się” na taką samą skalę, jak kraje BRIC²⁴.

Historyczne rozszerzenie ugrupowania miało miejsce w trakcie 15. szczytu grupy BRICS. Dnia 24 sierpnia 2023 r. w Johannesburgu w RPA zakończono szczyt znaczącym rozszerzeniem klubu pięciu głównych krajów wschodzących. Iran, Argentyna, Egipt, Arabia Saudyjska, Zjednoczone Emiraty Arabskie i Etiopia dołączyły do BRICS 1 stycznia 2024 r. Oficjalnie kraje BRICS oferują nowym państwom kontrapunkt dla porządku międzynarodowego, wciąż zdominowanego przez USA i Zachód. Należy jednak zauważyć, że kryteria przystępowania nowych krajów do tej grupy pozostają jednak dość niejasne²⁵. Dla przykładu, jak zauważa Hasni Abidi (naukowiec z CERMAM specjalizujący się w badaniu krajów basenu Morza Śródziemnego i Bliskiego Wschodu), nie były to powody gospodarcze. Píše on bowiem: „kryterium ekonomiczne nie jest jedyne, o czym świadczy fakt, że kraje takie jak Indonezja i Nigeria, których gospodarki są silniejsze niż gospodarki nowych członków [takich jak] Etiopia i Egipt, nie zostały przyjęte”²⁶. Podobnie twierdzi sam O'Neil, który nie do końca rozumie kryteria doboru państw. Dla przykładu Indonezja złożyła formalny wniosek, a nie została przyjęta pomimo swojego ogromnego potencjału. Dlaczego w Ameryce Południowej dołączono Argentynę a nie Meksyk, a w Afryce Etiopię a nie Nigerię? To pytania retoryczne, które w obliczu rozszerzenia zadaje sobie pomysłodawca grupy²⁷.

Przedstawiciele BRICS podczas szczytu wskazywali że ponad 40 krajów rozwijających się²⁸ zgłosiło zainteresowanie przyłączeniem się do grupy, z czego ponad 20 zgłosiło to formalnie²⁹. Dodanie nowych 6 członków to tylko początek procesu rozszerzania się grupy, jak wskazywali reprezentanci BRICS. Nowy blok po rozszerzeniu będzie reprezentował około 46% populacji światowej,

²⁴ Sułek M., op.cit., s. 319.

²⁵ https://www.lemonde.fr/en/international/article/2023/08/25/brics-decide-to-welcome-new-members-under-pressure-from-beijing-and-moscow_6108157_4.html [dostęp: 02.09.2023].

²⁶ <https://twitter.com/hasniabidi/status/1694682351664517270> [dostęp: 02.09.2023].

²⁷ O'Neil J., *Does an expanded BRICS mean anything?*, Pobrano z: <https://www.chat-hamhouse.org/2023/08/does-expanded-brics-mean-anything> [dostęp: 02.09.2023].

²⁸ <https://www.usip.org/publications/2023/08/what-brics-expansion-means-blocs-founding-members> [dostęp: 27.09.2023].

²⁹ Ibidem.

29% światowego PKB i 37% światowego PKB według parytetu siły nabywczej³⁰. Nowi członkowie BRICS to ważni eksporterzy ropy naftowej, przez co grupa zyskuje możliwość oddziaływania na światowe ceny ropy naftowej, m.in. przez ścisłą kontrolę wydobycia surowca (Iran, Arabia Saudyjska i Zjednoczone Emiraty Arabskie to członkowie OPEC). Warto zaznaczyć, że prezydent Wenezueli, mającej największe złoża ropy, próbuje przekonać BRICS do przyjęcia reprezentowanego przez siebie kraju, bowiem wtedy grupa będzie miała kontrolę nad ponad 80 % złóż ropy, co jest jego głównym argumentem negocjacyjnym³¹.

Mimo rozszerzenia, grupa nadal będzie zdominowana przez Chiny i Indie, zarówno jeśli chodzi o populację, jak również i poziom rozwoju gospodarczego mierzony wielkością gospodarki, bowiem tylko Arabia Saudyjska jest bilionową gospodarką wśród nowych członków. O'Neil wskazuje jednak, że gospodarcze wzmocnienie grupy miałoby sens tylko wtedy, kiedy dołączyłaby jedynie Arabia Saudyjska³². Zwraca jednocześnie uwagę, że do tej pory 5 członków miało problemy z porozumieniem się w wielu kwestiach. Symbolika rozszerzenia w jego mniemaniu jest ważna, ale realny efekt jest niewiadomy, bo większa liczba krajów tylko potęguje problemy z osiągnięciem porozumienia w spornych kwestiach, co jest kontrargumentem dla rozszerzenia.

Obserwując doniesienia medialne można mieć wrażenie, że głównymi orędownikami rozszerzenia BRICS były Chiny i Rosja. W trakcie szczytu, prezydent Xi Jinping pochwalił „historyczne rozszerzenie” i przepowiedział „światłą przyszłość dla BRICS”³³. W związku z wojną w Ukrainie, Międzynarodowy Trybunał Karny wydał nakaz aresztowania za prezydentem Putinem, dlatego na szczyt nie przybył on osobiście, natomiast w swoim wideokonferencyjnym połączeniu z zadowoleniem przyjął „rolę i [rosnące] znaczenie BRICS na świecie”³⁴. Jak to często ma miejsce w stosunkach międzynarodowych, więksi gracze czerpią największe korzyści ze współpracy. Mniejsze podmioty i ich zdanie często są marginalizowane. Rozszerzenie o 6 nowych członków może być wartościowe z punktu widzenia np. Etiopii, dla której to swego rodzaju nobilitacja, jednak mocno zastanawiające jest, dlaczego kraje takie jak: ZEA czy Arabia Saudyjska zdecydowały się na dołączenie do grona BRICS.

3.1. Rosja

Rosja poprzez włączenie nowych członków do BRICS szukała szansy do osiągnięcia trzech celów: pokazania braku izolacji międzynarodowej, promowania

³⁰ Ibidem.

³¹ Ibidem.

³² Ibidem.

³³ https://www.lemonde.fr/en/international/article/2023/08/25/brics-decide-to-welcome-new-members-under-pressure-from-beijing-and-moscow_6108157_4.html [dostęp: 02.09.2023].

³⁴ Ibidem.

powiązań gospodarczych między członkami BRICS i wzmocnienia swojej atrakcyjności dla Globalnego Południa³⁵. Ten ostatni był literalnie wskazany w koncepcji polityki zagranicznej na 2023 r. w dokumentach strategicznych rosyjskiej Dumy. Rzeczywistość zweryfikowała jednak plan rosyjski w negatywny sposób. W szczycie z powodu sankcji nie uczestniczył Putin (pomimo uzyskania od RPA gwarancji bezpieczeństwa), a jedynie minister spraw zagranicznych Siergiej Ławrow (jedyne reprezentant państw BRICS w randze ministerialnej). Na dodatek w trakcie szczytu pozostałe kraje BRICS wykazały ograniczone zainteresowanie promowaniem płatności w walutach krajowych lub ustanawianiem niezachodniego systemu płatności, który Rosji miałby ułatwić obchodzenie zachodnich sankcji. Ławrow w trakcie obrad publicznie poskarżył się, że Nowy Bank Rozwoju kierowany przez Chińczyków zaprzestał udzielania kredytów Rosji, jak również zawiesił uzgodnione już wcześniej inwestycje, co dla tego kraju jest dodatkowym ciosem³⁶. W kontekście tego wszystkiego, pozycja Rosji w nowym BRICS jest co najmniej nietypowa, biorąc pod uwagę genezę powstania grupy.

3.2. Brazylia

Brazylia z zadowoleniem przyjęła rozszerzenie grupy BRICS, bowiem uznała je za ważny krok w kierunku osiągnięcia wielostronnego i reprezentatywnego porządku światowego. Jednocześnie było to wypełnienie międzynarodowego celu prezydenta Lula da Silvy, który postrzega siebie jako czempiona krajów Globalnego Południa i dąży do zwiększenia ich widoczności na arenie międzynarodowej. Jednocześnie trzeba zaznaczyć, że z jego perspektywy dyskusyjne jest tempo rozszerzania BRICS, jak i przyjęcie niektórych państw (głównie Iranu). Brazylia obawia się, że może to spowodować obranie bardzo antyzachodniego stanowiska. Trzeba zaznaczyć, że liczba nowych członków i ich potencjał ludnościowy oraz gospodarczy osłabią wpływ Brazylii w grupie³⁷. Pomimo wojny w Ukrainie, Brazylia stara się prowadzić tradycyjnie niezaangażowaną politykę zagraniczną i nie dołączać wyraźnie do żadnej ze stron konfliktu. Z drugiej jednak strony, od 2009 r. jej największym partnerem handlowym są Chiny i Brazylijczycy nie chcą narażać siebie na konsekwencje niekorzystnej sytuacji międzynarodowej. Dlatego też Brazylia reprezentuje umiarkowanie pozytywny stosunek do rozszerzenia i czeka na realny wpływ powiększenia BRICS w przyszłości.

³⁵ Mia I., Gould-Davies V., Solanki M., Nouwens M., Hamill J., Hokayem E., *IISS experts assess the BRICS expansion*, Pobrane: z <https://www.iiss.org/online-analysis/online-analysis/2023/09/iiss-experts-assess-the-brics-expansion/>, [dostęp: 02.09.2023].

³⁶ Ibidem.

³⁷ Ibidem.

3.3. Indie

Indie są stosunkowo mało aktywne w BRICS w porównaniu z ich udziałem w innych multilateralnych ugrupowaniach, takich jak Quad czy IZU2 i w związku z nowym rozszerzeniem nie oczekiwały nadzwyczajnych korzyści. Zdecydowanie bardziej widać ich aktywność we współpracy z partnerami, którzy pozwalają Indiom realizować priorytet ich polityki zagranicznej, czyli przeciwdziałanie rosnącemu wpływowi Chin w regionie Indo-Pacyfiku i zmniejszanie zależności gospodarczej krajów regionu od rządu w Pekinie³⁸. Reprezentujący na szczycie kraj – premier Modi publicznie oświadczył, że popiera ekspansję grupy, w tym stworzenie możliwości na szerszą współpracę z Arabią Saudyjską i Zjednoczonymi Emiratami Arabskimi. W dalszej kolejności Indiom zależy na wzmocnieniu zaangażowania na Globalnym Południu, w szczególności w relacjach z Etiopią i Republiką Południowej Afryki³⁹.

3.4. Chiny

Chiny były jednym z orędowników rozszerzenia, bo wspierając ekspansję BRICS dążą do stworzenia bloku gospodarek wschodzących, który mógłby stanowić antyzachodnią, geopolityczną przeciwwagę dla USA, UE czy G7, pośród których to one będą największym i najważniejszym graczem. Z gospodarczego punktu widzenia bardziej liczny BRICS potencjalnie pomaga Chinom zmniejszyć zależność od Zachodu w zakresie łańcuchów handlowych i łańcuchów dostaw. Nie jest jasne, jak Chiny poradzą sobie z wyzwaniami politycznymi i gospodarczymi, jakie niesie ze sobą rozszerzona grupa, a w szczególności z napięciami geopolitycznymi pomiędzy niektórymi jej członkami. Dodatkowo negatywnie na dalsze wzmacnianie się pozycji Chin w BRICS może zaważyć demografia i kurczące się społeczeństwo chińskie, przy tendencji wzrostowej populacji w rywalizujących Indiach. Należy też zauważyć rosnącą asertywność Chin w polityce zagranicznej, dzięki której w ostatnich latach kraj ten osiągał dominującą pozycję w BRICS, co znajduje odzwierciedlenie w wewnątrzblokowych przepływach handlowych i stanowisku w polityce zagranicznej bloku. Przyszłość BRICS jest niepewna ze względu na duże uzależnienie od przyszłości gospodarczej Chin i pogarszające się nastroje wobec Chin wśród jego członków (zarówno pierwotnych, jak i tych z 2023 r.). Szybki rozwój Indii i rosnące znaczenie geopolityczne również stanowią wyzwanie dla kontynuacji BRICS jako ugrupowania skoncentrowanego na Chinach. Nie sposób pominąć, że kraje BRICS zajmują w ONZ coraz bardziej podobne stanowisko do Chin. Dotyczy to nie tylko kwestii znajdujących się w sferze chińskiej, takich jak rezolucje dotyczące Xinjiangu, ale także kwestii bardziej globalnych, takich jak rezolucje w sprawie inwazji na Ukrainę czy kryzysu izraelsko-palestyńskiego⁴⁰.

³⁸ Ibidem.

³⁹ Ibidem.

⁴⁰ <https://eastasiaforum.org/2024/04/12/china-continues-to-dominate-an-expanded-brics/> [dostęp: 25.05.2024].

3.5. RPA

Przede wszystkim należy zauważyć, że dla RPA organizacja szczytu na jej terytorium zapewniła potrzebne wsparcie po trudnościach wewnętrznych i zewnętrznych. Rząd w Pretorii zdecydowanie popierał ekspansję ugrupowania, postrzegając ją jako część szerszego procesu tworzenia bardziej zrównoważonego i mniej zdominowanego przez Zachód porządku światowego, a także nadając impuls kampanii na rzecz reformy instytucji globalnego zarządzania⁴¹. Nie bez znaczenia są tutaj dążenia RPA do bycia reprezentantem Afryki na arenie międzynarodowej. Niestety RPA była najsłabszym członkiem i po rozszerzeniu zostanie wyprzedzona przez znacznie zamożniejsze gospodarki (np. Iran, ZEA czy Arabię Saudyjską), a jednocześnie nie będzie już jedynym afrykańskim głosem w grupie (Etiopia i Egipt potencjalnie mogą silniej reprezentować kontynent). Rozszerzenie BRICS, z drugiej strony jednak jest szczególnie ważne dla Republiki Południowej Afryki, ponieważ otwiera więcej możliwości rozwijania i wzmacniania dwustronnych stosunków handlowych z krajami bogatymi w ropę naftową, a także dalszego badania innych obszarów będących przedmiotem wspólnego zainteresowania państw ugrupowania. Biorąc pod uwagę obecny kryzys energetyczny w RPA i potrzebę większej liczby bezpośrednich inwestycji zagranicznych w celu pobudzenia wzrostu gospodarczego, rozszerzona grupa BRICS może stanowić część rozwiązania niektórych obecnych wyzwań politycznych i gospodarczych dla RPA⁴².

3.6. Argentyna

Przyjęcie Argentyny do BRICS dla jednych jest dużym zaskoczeniem, a dla innych dyplomatycznym sukcesem Brazylii. Prezydent Brazylii osobiście uważa Argentynę za kluczowego partnera w procesie ożywienia bloku handlowego Mercosur i zawarcia umowy handlowej Mercosur-Unia Europejska na akceptowalnych warunkach z punktu widzenia gospodarek południowo-amerykańskich⁴³. Postrzega również rząd argentyński jako kluczowy element budowania wielostronnego porządku świata, zarówno w Ameryce Łacińskiej, jak i poza nią. Z kolei dla Argentyny główną korzyścią z przystąpienia do BRICS (w szczególności w obliczu wyborów jesienią 2023 r.) jest ogłoszenie zwycięstwa dyplomatycznego, a także odblokowanie środków finansowych z Nowego Banku Rozwoju, które są rządowi w Buenos Aires bardzo potrzebne⁴⁴. Dodatkowo dla Argentyny, borykającej się od lat z poważnymi problemami gospodarczymi, członkostwo stanowi potencjalny ratunek przed pogłębiającym się kryzysem. Prezydent Fernández powiedział, że wejście do BRICS to „nowy scenariusz” dla kraju, bowiem „otwieramy możliwości przyłączania się do nowych rynków, konsoli-

⁴¹ Mia I., Gould-Davies V., Solanki M., Nouwens M., Hamill J., Hokayem E., op. cit.

⁴² <https://uct.ac.za/casewritingcentre/blog/opinion-how-can-south-africa-benefit-brics-expansion> [dostęp: 25.06.2024].

⁴³ Mia I., Gould-Davies V., Solanki M., Nouwens M., Hamill J., Hokayem E., op. cit.

⁴⁴ Ibidem.

dacji istniejących rynków, zwiększania napływu inwestycji, tworzenia miejsc pracy i zwiększania importu”⁴⁵.

3.7. Państwa bliskowschodnie

Widać wyraźnie, że rozszerzenie grupy nastąpiło głównie w oparciu o Bliski Wschód, bowiem cztery z sześciu krajów zaproszonych do ugrupowania BRICS pochodzą stamtąd. Świadczy to z jednej strony, o tym, jak ten niestabilny region jest zarówno wrażliwy na trwające zmiany geopolityczne, a z drugiej – jak jest w nie wciągnięty. Bliskowschodnie mocarstwa znacznie różnią się od siebie m.in. wielkością, potencjałem, stabilnością i perspektywami na przyszłość. Egipt i Iran mają duże znaczenie historyczne, jednak obecnie targane są trudnościami wewnętrznymi, zatem zapewne będą zabiegać o wsparcie i patronat innych członków BRICS. Z kolei Arabia Saudyjska i ZEA to dość asertywni i znaczący gracze geoeconomiczni (ze względu na złoża ropy naftowej). Oba państwa chcą aktywnie kształtować porządek globalny i liczą, że dołączenie do BRICS wzmocni ich pozycje w niezachodnich sieciach handlowych, finansowych i strefie wpływów Globalnego Południa⁴⁶.

Wszystkie te państwa integrują się motywując to niechęcią do USA, jednak partykularne motywy różnią się od siebie. Dla Iranu jest to manifestacja (podobnie jak dla Rosji) braku izolacji międzynarodowej. Egipt, Arabia Saudyjska i ZEA, które od wielu dziesięcioleci współpracują ze Stanami Zjednoczonymi, z jednej strony są rozczarowane ze względu na odmienne oczekiwania, a z drugiej nie chcą się wyraźnie opowiedzieć po jednej ze stron sporu Pekin-Waszyngton. Dodatkowo włączenie do BRICS daje im możliwość uczestniczenia w wielobiegunowym rozwoju porządku globalnego, który może się przełożyć na bezpieczeństwo i dobrobyt dla ich społeczeństw.

Przyjęcie krajów bliskowschodnich jest następstwem niedawnych głośnych wysiłków Pekinu mających na celu uzyskanie bardziej znaczących wpływów politycznych na Bliskim Wschodzie i w Afryce Północnej, w szczególności poprzez ułatwienie zawarcia w marcu porozumienia dyplomatycznego irańsko-saudyjskiego oraz przystąpienie kilku państw Bliskiego Wschodu do Szanghajskiej Organizacji Współpracy w 2022 r.⁴⁷. Zasięg Chin na Bliskim Wschodzie wpisuje się w szerszą chińską strategię budowania koalicji wśród krajów globalnego Południa, częściowo poprzez inicjatywy dotyczące globalnego rozwoju

⁴⁵ <https://www.theguardian.com/business/2023/aug/24/five-brics-nations-announce-admission-of-six-new-countries-to-bloc> [dostęp: 01.10.2023]. Na etapie recenzji tekstu należy wskazać, że ostatecznie Argentyna zrezygnowała z przystąpienia do BRICS po wygraniu wyborów przez Javiera Milei.

⁴⁶ Mia I., Gould-Davies V., Solanki M., Nouwens M., Hamill J., Hokayem E., op. cit.

⁴⁷ Alhasan H., Hammad N., & Alajlouni L., *With BRICS expansion, China and Middle Eastern powers draw closer*, Pobrane z: <https://www.iiss.org/online-analysis/online-analysis/2023/08/with-brics-expansion-china-and-middle-eastern-powers-draw-closer/> 2023 [dostęp: 15.10.2023].

i globalnego bezpieczeństwa, poprzez które Chiny wyraziły swoją wizję nowego międzynarodowego porządku gospodarczego i bezpieczeństwa. Dodatkowo wejście do BRICS wyraźnie odcina je od nitki amerykańskiej, która do tej pory była dość silna.

3.8. Etiopia

Przyjęcie Etiopii w szeregi BRICS było nie mniej zaskakujące niż Argentyny. Komentowane na Zachodzie jako niekompatybilne z innymi krajami, ma jednak głębszy sens – jest rozszerzeniem euroazjatyckiego porozumienia INSTC. Ponadto kraj ten uczestniczy w znaczącym regionalnym porozumieniu o wolnym handlu (AfCFTA)⁴⁸. Dobre relacje Addis Abeby z głównymi członkami BRICS⁴⁹, duża populacja (druga największa w Afryce po Nigerii), historia, wysokie tempo wzrostu gospodarczego⁵⁰, ogólny wzrost PKB (szósta największa gospodarka afrykańska) i korzystne perspektywy rozwoju sprawiają, że Etiopia dla BRICS jest wartościowym graczem. Dla tego kraju, wejście w szeregi analizowanej organizacji jest również szansą na dalszy dynamiczny rozwój, w szczególności dotyczący kierunków eksportowych.

Dodatkowo pozwala na umocnienie pozycji BRICS w Afryce Północno-Wschodniej. Ma to też dodatkowe implikacje dla Bliskiego Wschodu i rozwoju sieci transportowej między kontynentami. Premier Abiy-Ahmed określił to jako „świetny moment”⁵¹ dla swojego kraju, bo członkostwo w BRICS jest znaczącym zwycięstwem geoekonomicznym, geopolitycznym i dyplomatycznym⁵². Addis Abeba stara się również przyciągnąć międzynarodowych i regionalnych inwestorów do projektów energetycznych. Biorąc pod uwagę model wzrostu Etiopii, oparty na inwestycjach infrastrukturalnych, inwestycje publiczne członków BRICS będą stymulować wzrost gospodarczy w latach 2024–2027. Poprzez członkostwo w BRICS, Etiopia chce zwiększyć handel z walutami krajowymi oraz zminimalizować koszty i rozwijać *e-commerce*. Pozytywne skutki członkostwa w BRICS mogą pomóc Etiopii w korzystaniu z doświadczeń członków BRICS w reformach gospodarczych, zwiększaniu wielkości produkcji, stymulowaniu eksportu Etiopii, tworzeniu zmian makroekonomicznych i zapewnianiu dostępu do całkowicie zdrowej gospodarki.

⁴⁸ Bonesh F., *Ethiopia's Membership Of BRICS: Consequences and Prospects*, Pobrane z: <https://www.silkroadbriefing.com/news/2023/09/06/ethiopias-membership-of-brics-consequences-and-prospects/>, 2023 [dostęp: 27.09.2023].

⁴⁹ <https://theconversation.com/ethiopia-wants-to-join-the-brics-group-of-nations-an-expert-unpacks-the-pros-and-cons-209141> [dostęp: 11.10.2023].

⁵⁰ <https://www.africanews.com/2023/08/24/ethiopian-prime-minister-hails-brics-membership/> [dostęp: 11.10.2023].

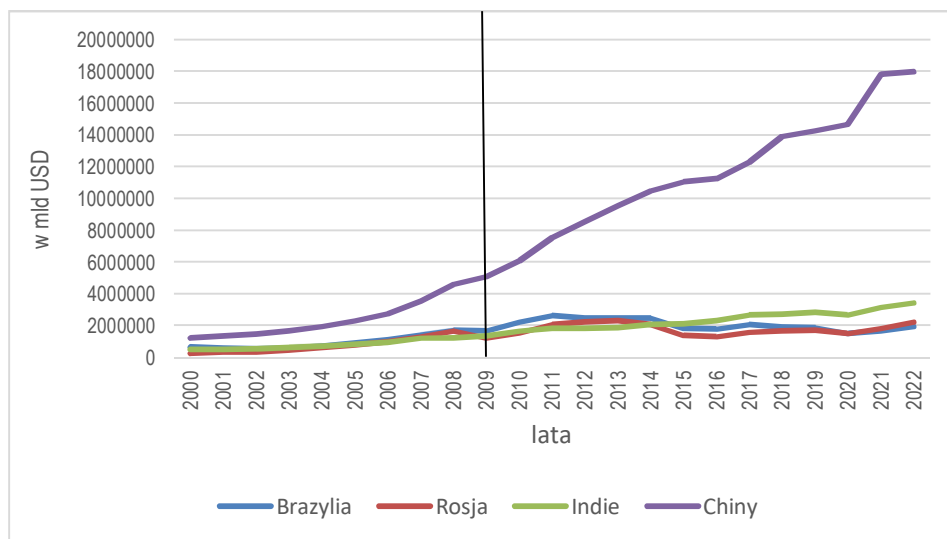
⁵¹ Ibidem

⁵² Bonesh, op.cit.

4. Ekonomiczny aspekt BRICS

U podstaw powołania BRICS leżała współpraca ekonomiczno-finansowa. Najczęściej wyraża się ona w postaci zwiększonych przepływów handlowych lub osiągnięcia wyższego wzrostu gospodarczego. Powszechnie stosowanym w ekonomii miernikiem wzrostu gospodarczego jest poziom PKB. Jest to miara sumująca konsumpcję, inwestycje, wydatki rządowe i saldo rachunku obrotów bieżących. Nie jest ona miernikiem idealnym, jednak umożliwia dokonywanie porównań w czasie, jak i pomiędzy poszczególnymi krajami. W ramach badania postanowiono dokonać analizy poziomu PKB i PKB *per capita* dla krajów BRICS. Badaniu poddani zostali nie tylko pierwotni członkowie BRICS, ale również ci, którzy dołączyli do organizacji w 2023 r. Aby lepiej pokazać, czy powstanie ugrupowania faktycznie polepszyło wyniki w zakresie osiągnięć gospodarczych, dane zostały zaprezentowane od 2000 r. Wysokość PKB mierzona w mld USD w latach 2000–2022 dla Brazylii, Rosji, Indii Chin, RPA, Argentyny, Egiptu, Etiopii, Iranu, Arabii Saudyjskiej i ZEA zaprezentowano na wykresie 1 i 2.

Wykres 1. Wysokość PKB w mld USD dla Brazylii, Rosji, Indii Chin, RPA

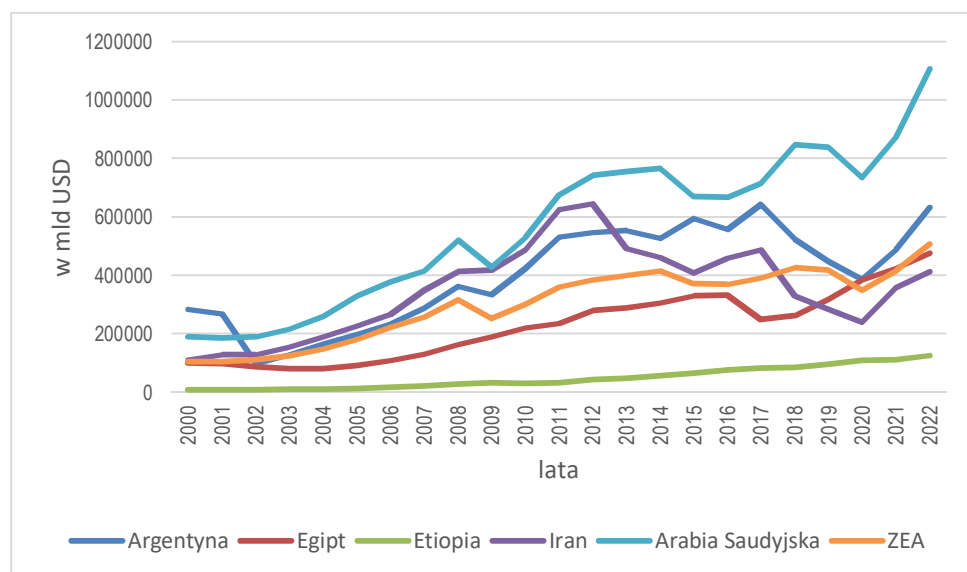
Źródło: opracowanie własne na podstawie: World Bank. GDP (current US\$) 2024 [dostęp: 24.05.2024].

Jak wynika z wykresu, największą gospodarką BRICS jeszcze przed oficjalnym powstaniem grupy były Chiny. Rozwijały się w dość stabilnym tempie. Wyraźne spowolnienie nastąpiło w 2019 r. w związku z wybuchem pandemii koronawirusa SARS-CoV2 w Wuchan, jak i w 2022 r., co można łączyć z wybuchem wojny w Ukrainie. Pozostałe gospodarki posiadały PKB na dość podobnym poziomie, przy czym po 2015 r. wyraźnie na prowadzenie zaczęły wybijać się Indie. Zaprezentowana na wykresie linia reprezentuje oficjalne uformowanie się grupy. Ze szczegółowej analizy danych można wywnioskować, że w latach 2009–2014

znacząco powiększyła się gospodarka Brazylii. Można to zatem zaliczyć na poczet sukcesu integracji. W przypadku gospodarki rosyjskiej, efekt BRICS widoczny był w latach 2009–2014, kiedy to PKB z roku na rok rośnie. Spadek w 2015 r. należy łączyć z wybuchem wojny w Donbasie i wzmożonymi wydatkami wojennymi Federacji Rosyjskiej, co bezpośrednio przełożyło się na spadek PKB. Gospodarka indyjska po wejściu do BRICS rosła niemal każdego roku – za wyjątkiem pandemicznego 2020. Z kolei gospodarka południowoafrykańska rosła tylko w latach 2009–2012.

Można zatem stwierdzić, że powstanie grupy przynajmniej w pierwszych kilku latach przyniosło wymierne korzyści gospodarcze. Jednak po początkowym okresie wzrostu, PKB krajów członkowskich zaczęło fluktuować, co wskazuje, że BRICS nie okazało się metodą na budowanie stabilnego wzrostu.

Wykres 2. Wysokość PKB w mld USD dla Argentyny, Egiptu, Etiopii, Iranu, Arabii Saudyjskiej i ZEA

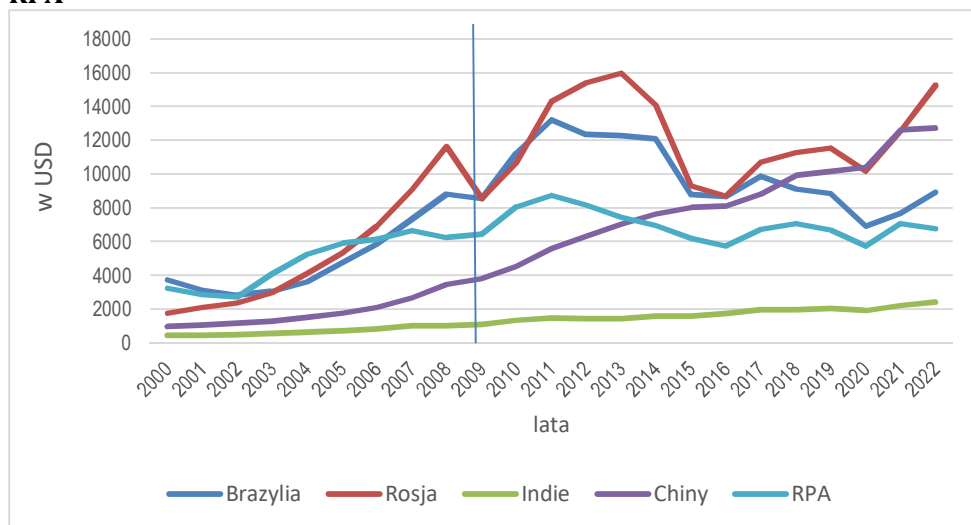
Źródło: opracowanie własne na podstawie: World Bank. *GDP (current US\$) 2024* [dostęp: 24.05.2024].

Z wykresu jasno wynika, jak niestabilne są gospodarki badanych krajów. Ich poziomy PKB na przestrzeni lat naprzemiennie rosły i malały. W zasadzie jedynym okresem systematycznego wzrostu były lata 2002–2008, czyli do wybuchu światowego kryzysu finansowego. Jedynie gospodarka Etiopii, za wyjątkiem 2001, 2002 i 2010 r. z roku na rok się powiększała. Na początku badanego okresu najwyższe PKB posiadała Argentyna, natomiast na koniec – Arabia Saudyjska, wielokrotnie przekraczając poziom PKB pozostałych badanych państw. Przekładając doświadczenia pierwotnych członków BRICS i niestabilność po-

ziomu ich PKB kilka lat po przystąpieniu do BRICS, autorka nie spodziewa się, że kryterium ekonomiczne przesądziło o akcesji. Nowe kraje członkowskie nie powinny liczyć, że dzięki wejściu w szeregi ugrupowania, ich gospodarki się ustabilizują, a one same odczuwają efekt głębszej integracji.

Pomiar PKB pozwolił na wyciągnięcie pewnych wniosków odnośnie ekonomicznego aspektu integracji gospodarczej. Pomija on jednak istotny aspekt potencjału demograficznego. Jest to tym bardziej istotne, że w skład badanych krajów wchodzi Chiny i Indie, czyli kraje posiadające ponad 1 miliard 400 milionów mieszkańców. Dlatego też miernikiem gospodarczym reprezentującym siłę ekonomiczną kraju w przeliczeniu na mieszkańca jest właśnie PKB *per capita*. Na wykresach 3 i 4 zaprezentowano wysokość PKB *per capita* mierzoną w mld, w latach 2000–2022 dla Brazylii, Rosji, Indii Chin, RPA, Argentyny, Egiptu, Etiopii, Iranu, Arabii Saudyjskiej i ZEA

Wykres 3. Wysokość PKB *per capita* w USD dla Brazylii, Rosji, Indii Chin, RPA

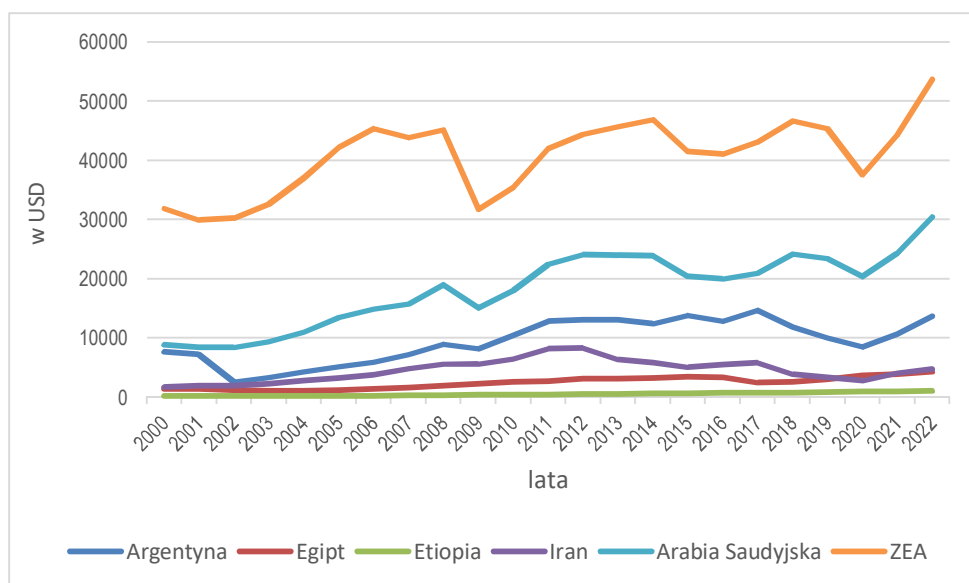
Źródło: opracowanie własne na podstawie: World Bank. GDP per capita (current US\$) 2024 [dostęp: 24.05.2024].

Od początku XXI w. do 2009 r. (za drobnymi wyjątkami) PKB *per capita* krajów stanowiących BRICS rośnie. Po utworzeniu grupy sytuacja była już znacznie bardziej skomplikowana. W przypadku Brazylii PKB *per capita* rośnie do 2011 r. a do 2020 r. malało. Zaskakująco, od 2020 r. ponownie rośnie – według oficjalnych danych w wyniku pandemii w Brazylii zmarło ponad 700000 mieszkańców przez co PKB dzielone było na mniejszą populację. W przypadku Rosji PKB *per capita* do 2014 r. rośnie, w 2014 r. nieznacznie zmalało, jednak w dwóch kolejnych latach obniżyło się do poziomu z 2009 r. W następnym okresie widać znaczącą fluktuację tego wskaźnika dla gospodarki rosyjskiej. W przypadku Indii, za wyjątkiem pandemicznego 2020 r., PKB *per capita* po wejściu do BRICS

rosło i to przy znacząco rosnącej populacji. W kontekście Chin omawiany wskaźnik systematycznie wzrastał pomimo światowej pandemii koronawirusa. Podobnie jak w przypadku Indii, polepszającym się odczytom wskaźnika towarzyszyła rosnąca liczba ludności w państwie, chociaż nie aż tak dynamiczna. Na przestrzeni 2009–2012 PKB *per capita* RPA wzrastało, jednak później naprzemiennie malało i rosło, by finalnie w roku 2022 r. znaleźć się na niemal analogicznym poziomie, co w 2009 r.

Podobnie jak miało to miejsce przy analizie PKB, nie można jednoznacznie potwierdzić, że istniał ekonomiczny efekt akcesji do BRICS. W zasadzie tylko Indie i Chiny doświadczyły znaczącej poprawy w zakresie wskaźnika PKB *per capita*. Pozostałe kraje tylko na krótki okres doświadczyły polepszenia. Duże fluktuacje nie świadczą o stabilności gospodarek składowych BRICS jeszcze przed jego rozszerzeniem.

Wykres 4. Wysokość PKB *per capita* w USD dla Argentyny, Egiptu, Etiopii, Iranu, Arabii Saudyjskiej i ZEA

Źródło: opracowanie własne na podstawie: World Bank. GDP per capita (current US\$) 2024 [dostęp: 24.05.2024].

Przez cały okres analizy, najlepsze wyniki w zakresie PKB *per capita* osiągały ZEA. Co ciekawe drugim państwem o najwyższym wskaźniku była Arabia Saudyjska. Jak wynika z wykresu, kształt trendu PKB *per capita* dla obu tych państw ma bardzo podobny kształt – w tych samych latach doświadczały one spadku poziomu wskaźnika, co i jego wzrostu. Może to być związane z faktem, że oba kraje jako ważni eksporterzy ropy naftowej podlegają podobnym tendencjom w gospodarce światowej. Systematycznego wzrostu PKB *per capita* doświadczył również Egipt. Jedynie w latach 2017–2018 wartość wskaźnika

zmaląa, co było związane z wewnętrznymi perturbacjami społeczno-gospodarczymi. W przypadku tych trzech krajów arabskich warto jest również wziąć pod uwagę Arabską Wiosnę Ludów (AWL). Jej dynamika w poszczególnych krajach była różna, jednak postulaty dotyczyły głównie zmian w warunkach życiowych, ograniczenia bezrobocia, regulacji cen żywności – w szczególności artykułów podstawowych czy ograniczenia korupcji i nepotyzmu w sektorach publicznych. Po AWL widać wyraźnie, że dla wszystkich trzech państw PKB *per capita* rośnie, co w znacznym stopniu wpłynęło na ograniczenie protestów.

Jedynym krajem, w którym PKB *per capita* rośnie przez cały czas była Etiopia. W 2022 r. poziom tego wskaźnika był 9 razy większy niż w 2000 r., co świadczy o dużym rozwoju gospodarki etiopskiej. Podobnie jak miało to miejsce w przypadku Indii i Chin, zmiana ta działa się pomimo szybko rosnącej populacji. Etiopia ma jedno z najmłodszych społeczeństw, bowiem mediana wieku oscyluje w granicach 17–18 roku życia, a tempo przyrostu naturalnego jest jednym z najwyższych na świecie. Dużymi fluktuacjami wskaźnika PKB *per capita* charakteryzował się Iran, wyraźnie bowiem można wyróżnić okresy wzrostu (2000–2012, 2015–2017, 2021–2022) i spadku (wszystkie pozostałe lata). W efekcie wartość wskaźnika na przestrzeni 23 lat wzrosła jedynie o 2,5 raza, co nie jest wynikiem imponującym. Argentyna w latach 2000–2004 zanotowała spadek wskaźnika PKB *per capita* – z 7666,52 USD do 4258,16 USD. Od 2005 do 2017 wartość wskaźnika systematycznie rosła (wyjątek stanowią lata 2009, 2013 i 2016, kiedy to PKB *per capita* było niższe niż w roku ubiegłym). Ostatecznie w roku 2022 r. wskaźnik był na znacząco wyższym poziomie niż 2000 r., jednak pomiędzy wszystkimi krajami badanymi w grupie nowoprzyjętych krajów BRICS był to jedynie trzeci najlepszy wynik.

Podsumowując aspekty ekonomiczne nie można się spodziewać, że akcesja nowych członków wzmocni gospodarczą pozycję ugrupowania. Jedynie ZEA i Arabia Saudyjska są krajami o dużych i silnych gospodarkach. Zmienność wskaźników PKB i PKB *per capita* po przystąpieniu do ugrupowania pierwotnych członków nie powinna napawać optymizmem tych nowych. Niemal wszystkie z tych krajów klasyfikowane są w gospodarce światowej jako kraje rozwijające się – a te z kolei charakteryzują się dużą zmiennością parametrów makroekonomicznych i są narażone na różne szoki popytowo-podażowe.

5. Szanse i zagrożenia stojące przed grupą BRICS

Główną perspektywą grupy jest tendencja do zacieśniania współpracy w ramach niechęci do obecnego systemu światowego (próba reformy ONZ) oraz kwestii międzynarodowych rozliczeń finansowych. Odbywa się to przy rozbieżności pozostałych strategicznych interesów grupy. Nasilenie antyzachodnich nastrojów w ramach BRICS, a także pozyskiwanie nowych członków spowodowały m.in. takie sytuacje jak: interwencja w Libii i Syrii czy wsparcie ruchów demokratycznych w państwach arabskich. Wielu państwom rozwijającym się nie podoba się łączenie na forum ONZ kwestii klimatycznych z bezpieczeń-

stwem, jak również niewywiązywanie się państw uprzemysłowionych ze zobowiązań finansowych na rzecz walki ze zmianami klimatycznymi. Niemal wszyscy członkowie grupy stosują BRICS jako użyteczne narzędzie w swojej polityce zagranicznej, które dodatkowo wzmacnia ich status na arenie międzynarodowej i ich głos w sprawach międzynarodowych, stojących często w sprzeczności ze stanowiskiem reprezentowanym przez Amerykę Północną i Europę. Państwa BRICS dążą do zbudowania wielobiegunowego porządku światowego⁵³, w którym kraje rozwijające się będą w pierwszym rzędzie podmiotów, a nie jak dotychczas – w co najmniej w drugim. Dodatkowo mają ambicje stać się czempionem Globalnego Południa⁵⁴. W świetle przytoczonych faktów należy jednak zauważyć, że deklaracje – często o charakterze politycznym, nie przekładają się na realia. Pozycja BRICS na przestrzeni lat, pomimo zabiegów jej członków w systemie gospodarki światowej jest co do zasady niewielka, a rozszerzenie powodujące jeszcze większy rozdźwięk polityczny i gospodarczy nie wróży polepszenia tej sytuacji.

Ważnym tłem perspektyw BRICS jest tocząca się w Ukrainie wojna, która poskutkowała nałożeniem wielu pakietów sankcji na Rosję. Daje to impuls członkom grupy do wzmocnienia współpracy wewnątrz, nie tylko w warstwie deklaratywnej, ale też poprzez pogłębienie integracji ich systemów finansowych. Poczynienie postępów w tej dziedzinie pozwoli Rosji na obchodzenie sankcji, a dodatkowo osłabi dążenia Zachodu do gospodarczej klęski rządu w Moskwie. Wspólny parasol noszący miano BRICS pozwala zatem niektórym członkom tej organizacji na odpieranie zachodniej krytyki za stanowisko wobec wojny w Ukrainie. Oczekuje się, że kraje BRICS wspólnie zaapelują o „zamrożenie” wojny, a także zwiększą swój nacisk na państwa zachodnie, by ograniczyły one sankcje. Za przyjęciem takiej narracji, oprócz powodów politycznych, mogą stać również inne ważne przesłanki. Kraje BRICS, reprezentujące znaczny odsetek populacji światowej, w szczególności krajów rozwijających się. Istnieje zatem obawa, że członkowie BRICS będą przedstawiać sankcje nałożone na Rosję jako przyczynę światowego kryzysu żywnościowego⁵⁵ (w szczególności w Afryce) i energetycznego⁵⁶. Trzeba tutaj zaznaczyć, że dla wielu krajów rozwijających się, zarówno Ukraina, jak i Rosja były głównymi dostawcami zbóż. Blokadę przez flotę rosyjską portów na Morzu Czarnym spowodowały znaczny spadek

⁵³ <https://www.pism.pl/publikacje/znaczenie-grupy-brics-po-rosyjskiej-inwazji-na-ukraine> [dostęp: 27.08.2023].

⁵⁴ <https://www.reuters.com/world/brics-poised-invite-new-members-join-bloc-sources-2023-08-24/> [dostęp: 26.09.2023].

⁵⁵ <https://www.reuters.com/world/kremlin-says-west-triggered-global-food-crisis-with-sanctions-2022-05-23/> [dostęp: 11.10.2023].

⁵⁶ <https://www.pism.pl/publikacje/znaczenie-grupy-brics-po-rosyjskiej-inwazji-na-ukraine> [dostęp: 27.08.2023]; Rappenport A., *Global Food Crisis Tests Western Resolve to Retain Russia Sanctions*. Pobrane z: <https://www.nytimes.com/2022/06/27/business/russia-food-crisis-sanctions.html>, 2022 [dostęp: 27.08.2023].

eksportu ukraińskiego zboża drogą morską, a polskie protesty w sprawie tranzytu zboża przez Polskę tylko skomplikowały tę kwestię.

Perspektywą, którą trudno jednoznacznie przypisać do pozytywów bądź negatywów są dążenia do stworzenia nowej wspólnej waluty. Waluta BRICS miałyby być przeciwwagą dla USD⁵⁷, aby system finansowy był również wielobiegunowy (USD, EUR, JPY, GBP, plus nowa waluta grupy). Mówi się, że waluta miałyby być oparta o aktywo będące w zasobach grupy BRICS. Jest to wprost odwołanie do dawnych systemów walutowych, kiedy podstawą emisji waluty było pokrycie jej w kruszcu, a nie o pieniądź fiducjarny⁵⁸. Wpisuje się to w światowy trend utraty wiary w instytucje finansowe, wzmocniony poprzez kryzys finansowy⁵⁹. Spekuluje się, że mógłby to być powrót do parytetu złota, ponieważ banki centralne Rosji i Chin w ostatnich latach masowo skupują złoto dewizowe. Biorąc pod uwagę złoża złota w RPA, okazuje się, że znaczna część światowych rezerw w złocie jest skupiona w rękach BRICS.

Koncepcyjnie waluta BRICS mogłaby być wzorowana na SDR, gdzie walutami w koszyku byłyby waluty państw członkowskich, a przynajmniej część z nich mogłyby być powiązana kursem stałym ze złotem. Wtedy powróconoby do standardu złota, gdzie ilość posiadanego kruszcu determinuje wielkość podaży pieniądza. Jednocześnie rozszerzenie BRICS implikuje fakt, że obecni i nowi członkowie zobowiązali się do zwiększenia rezerw dewizowych w walutach krajów sojuszniczych, jednocześnie jest to problematyczne dla rubla rosyjskiego. Żaden kraj oficjalnie nie wypowiedział się, czy jego bank centralny zwiększy rezerwy rubla, co ma związek z jego wartością na rynku międzynarodowym i sankcjami nałożonymi na Rosję⁶⁰. Trzeba tym samym zauważyć, że dla wielu zachodnich (w tym polskich ekonomistów) wprowadzenie nowej waluty przez BRICS jest absurdem i wskazują oni, że taka koncepcja nie ma realnych szans na realizację.

Wśród wyzwań mogących negatywnie wpłynąć na przyszłość BRICS wyróżnić można kwestię dysproporcji między członkami (na korzyść Chin) i koncentrację członków na współpracy z Chinami, co oznacza mniejszą skalę powiązań między pozostałymi partnerami. Głównym czynnikiem osłabiającym BRICS w ostatnich latach stały się pogarszające się od 2017 r. relacje między Chinami

⁵⁷ <https://www.reuters.com/world/brics-poised-invite-new-members-join-bloc-sources-2023-08-24/> [dostęp: 26.09.2023].

⁵⁸ Krugman P.R., & Obstfeld M., *Ekonomia międzynarodowa: teoria i polityka 2*, Część IV, PWN, Warszawa 2010.

⁵⁹ Roth F., *The Effect of the Financial Crisis on Systemic Trust*, [In:] *Public Support for the Euro*, "Contributions to Economics" Springer, Cham 2022; Brychko M., Bilan Y., Lyeonov S., Mentel S., *Trust crisis in the financial sector and macroeconomic stability: a structural equation modelling approach*, "Economic Research-Ekonomska Istraživanja" 2021, 34(1), pp. 828–855.

⁶⁰ <https://www.usip.org/publications/2023/08/what-brics-expansion-means-blocs-founding-member> [dostęp: 27.09.2023].

i Indiami, których populacje są niemal identyczne. Kulminacją sporów o granicę i na gruncie handlowym były starcia w Ladakhu w czerwcu 2020 r., które niemal doprowadziły do odwołania szczytu BRICS oraz pchnęły Indie ku współpracy z USA i UE⁶¹. Trzeba pamiętać, że pomimo tego, że do niedawna BRICS tworzyło tylko 5 krajów, to były one wysoce niejednorodne, jeśli chodzi o ich cechy charakterystyczne. Rosja jest gospodarką opartą o surowce i nastawioną na uzależnianie innych krajów od siebie poprzez ich sprzedaż na korzystnych warunkach. Chiny od wielu lat z sukcesami stosują strategię opartą na konkurencyjnym eksporcie. Możliwe jest to w zasadzie przez nieograniczony dostęp do siły roboczej, przez co często potocznie Chiny nazywane są fabryką świata, bowiem to stamtąd pochodzi wiele urządzeń i przedmiotów, którymi ludzie posługują się na co dzień. Z kolei Indie przez populację, która w 2023 r. wyprzedziła Chiny są ogromnym rynkiem konsumenckim. Brazylia ma relatywnie wysoko rozwiniętą strukturę gospodarczą, aczkolwiek podobnie jak Rosja eksploatuje własne zasoby naturalne (np. pozyskiwane w Amazonii). RPA to jeden z najszybciej rozwijających się regionów Afryki i historycznie jeden z zamożniejszych krajów (oprócz Nigerii), posiadający znaczne bogactwa naturalne (złoto, diamenty)⁶². Nierzadko trudno jest pogodzić odmienne interesy tak zróżnicowanych państw. Dodając do tego obecne problemy Rosji (sankcje UE i USA) w związku z wojną w Ukrainie, sytuacja grupy staje się jeszcze bardziej skomplikowana. Dodatkowo problematyczny jest fakt tego, że Chiny, Rosja i Iran chcą być przeciwwagą dla Zachodu, a pozostałe kraje szukają możliwości zacieśnienia współpracy z USA i Europą⁶³.

Papa i Verma wyróżnili kilka scenariuszy dla BRICS, mając za tło interpretacyjne konflikt chińsko-indyjski⁶⁴. Kryzys ten rzuca światło na szereg wyzwań strategicznych, geopolitycznych i operacyjnych, przed którymi stoi grupa i otwiera nowe kierunki jej ewolucji. Przyszłe scenariusze można rozpatrywać na dwa główne sposoby. Po pierwsze, należy zbadać, w jaki sposób BRICS radzi sobie z samym konfliktem, a po drugie, jak BRICS pozycjonuje się w globalnym zarządzaniu w świetle konfliktu. Jeśli chodzi o zarządzanie konfliktami, BRICS może przyjąć scenariusz biznesowy lub dostosowawczo-instytucjonalny. Jeśli chodzi o swoją rolę w globalnym zarządzaniu, BRICS musi przemyśleć, w jaki sposób sprawować wspólne przywództwo, aby lepiej sprostać współczesnym wyzwaniom politycznym, w tym COVID-19 i zrównoważonemu rozwojowi. Tradycyjną odpowiedzią BRICS na wewnętrzny konflikt dwustronny jest ignorowanie go i podkreślanie wielostronnej współpracy, dla której ustanowiono BRICS. Z kolei

⁶¹ <https://www.pism.pl/publikacje/znaczenie-grupy-brics-po-rosyjskiej-inwazji-na-ukraine> [dostęp: 27.08.2023].

⁶² Jash T., *The Emerging Role of BRICS in the Changing World Order*, IndraStra Global, 2017.

⁶³ <https://www.reuters.com/world/brics-poised-invite-new-members-join-bloc-sources-2023-08-24/> [dostęp: 26.09.2023].

⁶⁴ Papa M., & Verma R., *Scenarios for BRICS Evolution in Light of the India-China Conflict*, "Global Policy" 2021, 12(4), pp. 539–544.

jeśli myśli się o BRICS jako o stale ewoluującym podmiocie, jego członkowie mogą wykorzystać ten kryzys do działania w sprawie „otwarć” zapewnione przez zmieniające się pozycje kontekstowe w celu wzmocnienia własnych stanowisk⁶⁵.

W biznesowym scenariuszu należy się odwołać do podstaw BRICS, bowiem cała koncepcja BRICS opiera się na idei przystosowania różnic i unikania dominacji interesu jednego kraju, poglądów politycznych lub ideologii. W związku z tym grupa nie wydała wspólnego oświadczenia na temat kryzysu, bowiem Indie i Chiny mogłyby uznać to za natrętne, przez co inni członkowie starali się bagatelizować ten konflikt. Jak wskazują w swoich pracach Brosig i Panova podstawowe zasady BRICS (np. poszanowanie suwerenności) i jego mechanizmy operacyjne, takie jak formalna reguła konsensusu oraz nieformalne zobowiązanie do nieingerowania w konflikty sugerują, że współpraca BRICS będzie kontynuowana bez interwencji⁶⁶. Vazquez słusznie zauważa, że Brazylia nie praktykuje interwencji politycznych w takich konfliktach. Brosig podkreśla, że RPA nie będzie formalnie interweniować, chociaż wcześniej zaproponowała, aby grupa pogłębiła współpracę w zakresie budowania pokoju, jednak zrobiła to tylko w warstwie deklaratywnej⁶⁷. Panova z kolei twierdzi, że Rosja uważa, że Indie i Chiny mogą poradzić sobie z kryzysem samodzielnie, ale w razie potrzeby będzie je angażować za pośrednictwem grupy rosyjsko-indyjsko-chińskiej, Szanghajskiej Organizacji Współpracy i innych organów⁶⁸. Wcześniejsze badania podkreślają, że bezpośrednia interwencja w trwałe konflikty może pogorszyć sytuację, a zupełnie niepowiązane kanały konfliktu mogą pomóc zwiększyć pozytywność i zmniejszyć negatywność między dysputantami⁶⁹. Ponieważ celem BRICS jest dążenie do bardziej pluralistycznego, globalnego zarządzania i wielobiegowości sprzyjającej włączeniu społecznemu dla bardziej harmonijnego i sprawiedliwego globalnego porządku, poważny konflikt między członkami z pewnością doprowadziłby do niewypełnienia tej misji i zniszczenia legitymizacji i wizerunku grupy.

Z kolei w scenariuszu dostosowawczo-instytucjonalnym zakłada się, że BRICS byłby skłonny zmienić swoje standardowe podejście i zarządzać swoją działalnością w inny sposób. Korekta ta może być formalna lub nieformalna. Na dzień

⁶⁵ Thelen K., & Steinmo S., *Historical Institutionalism in Comparative Politics*, [w:] S. Steinmo, K. Thelen & F. Longstreth (red.), *Structuring Politics: Historical Institutionalism in Comparative Analysis*, Cambridge University Press, Cambridge 1992.

⁶⁶ Brosig M., *Fit for Purpose? BRICS and Inner-Group Conflicts*, „Global Policy” 2021, 12(4), pp. 529–533.

⁶⁷ Ibidem, s. 529–533; Vazquez K.C., *Brazil and BRICS Multilateralism à la Carte: From Bilateralism to Community Interest*, „Global Policy” 2021, 12(4), pp. 534–538.

⁶⁸ Panova V., *Age of Multilateralism: Why is BRICS Important despite Possible Weaknesses? A Perspective from Russia*, „Global Policy” 2021, 12(4), pp. 514–523.

⁶⁹ Coleman P., *The Five Percent: Finding Solutions to Seemingly Impossible Conflicts*, Perseus Books, New York 2011.

dzisiejszy BRICS nie ma mechanizmu formalnego zarządzania konfliktami w rozwiązywaniu sporów wewnątrzgrupowych, ale może zacząć go rozwijać. Zarządzanie konfliktami w instytucjach międzynarodowych jest coraz bardziej profesjonalizowane, a wiele instytucji ma funkcjonujące mechanizmy rozstrzygania sporów. Podczas Forum Prawnego BRICS w 2019 r. grupa uznała pilną potrzebę ustanowienia Centrów rozwiązywania sporów BRICS w państwach członkowskich BRICS, ale wtedy skupiono się głównie na sporach handlowych, a nie międzypaństwowych. Można również zbadać możliwości mediacyjne. Kraj, który ma prezydencję w BRICS może działać jako mediator lub BRICS mógłby zaprojektować nową jednostkę ds. mediacji w BRICS w oparciu o trwające wysiłki na rzecz rozwoju Globalnej Jednostki Południowej ds. Mediacji. Ugrupowanie może również omawiać projekty budowania pokoju na większą skalę, takie jak parki pokojowe: na przykład obszar przygraniczny Chiny-Indie mógłby zostać wyznaczony jako transgraniczny park pokojowy BRICS, w którym współpraca w zakresie środowiska i infrastruktury może pomóc w budowaniu i podtrzymywaniu pokoju⁷⁰.

Nieformalnie, kraje BRICS mogą dostosowywać swoje podejście do współpracy wewnątrz BRICS. Spór między Indiami i Chinami jest destabilizujący dla systemu BRICS. Mimo że może nie wywierać on natychmiastowego wpływu na współpracę między krajami należącymi do wspólnoty, to może być on dostrzegalny po pewnym czasie. Vazquez twierdzi, że konflikt między Indiami a Chinami wzmacnia dwustronną współpracę wewnątrz BRICS zamiast prowadzić do wielostronnych inwestycji w rozwój interesów społecznych w całej grupie⁷¹. Prognozuje się, że procesy integracji wewnątrz BRICS zostaną naruszone, podczas gdy wysiłki podejmowane przez BRICS, aby wspólnie przyczynić się do produkcji globalnych dóbr publicznych, będą kontynuowane nieprzerwanie. Zarówno Brosig, jak i Panova przyznają, że BRICS nigdy nie dążył do bycia sojuszem bezpieczeństwa z zobowiązaniami w zakresie wzajemnej obrony, tak więc potwierdza się po raz kolejny założenie o nieangażowaniu się w konflikt wewnątrz grupy przez innych członków⁷².

Przy całym skomplikowaniu sytuacji należy zauważyć, że przywódcy Indii i Chin wielokrotnie na forum BRICS podejmowali wysiłki mające zmanifestować względny pokój między oboma krajami. Obecna sytuacja kwestionuje jednak skuteczność wysiłków prezydenta Xi i premiera Modiego na rzecz ustanowienia silnych relacji osobistych, takich jak stosowanie gestów poza protokołem międzynarodowym podczas dwustronnych szczytów i różnych nowych sposobów budowania wzajemnego zaufania⁷³. Kolorytu sytuacji dodaje fakt

⁷⁰ Ali S., *Peace Parks: Conservation and Conflict Resolution*, MA: MIT Press, Cambridge 2007.

⁷¹ Vazquez K.C., op.cit., pp. 534–538.

⁷² Brosig, op. cit. s. 529–533; Panova V., op.cit., pp. 514–523.

⁷³ Verma R., & Papa M., *BRICS amidst India-China Rivalry (Introduction to the Special Section, "Global Policy"* 2021, 12(4), pp. 509–513.

rozszerzenia i postawa nowych członków BRICS wobec konfliktu indyjsko-chińskiego. Kraje, w których głównym inwestorem są Chiny jednoznacznie opowiedziały się po ich stronie.

Analitycy twierdzą, że dołączenie nowych członków uczyniło BRICS jeszcze bardziej zróżnicowanym, tworząc połączenie potężnych autokracji z demokracjami o średnich dochodach i demokracjami rozwijającymi się⁷⁴. Według Margaret Myers, dyrektor programu Azja i Ameryka Łacińska w Dialogu Międzyamerykańskim, rozszerzenie jest bardziej symbolicznym niż realnym działaniem⁷⁵. Przewiduje się brak kolejnego rozszerzenia grupy przez co najmniej kilka lat. Wynika to głównie z braku konsensusu, co do kryteriów i procedur rozszerzenia. Z uwagi na napięcia między Chinami a Indiami, znaczenie grupy pozostanie ograniczone, a BRICS nie stanie się spójnym blokiem stanowiącym przeciwwagę dla Zachodu przez co najmniej dekadę.

O'Neil zwraca uwagę, że dynamika gospodarki światowej od kilku lat wskazuje na to, że ani G7, ani BRICS (rozszerzone) nie mają większego sensu w stawianiu czoła dzisiejszym globalnym wyzwaniom. Żadne z nich nie może wiele zrobić bez bezpośredniego, równego zaangażowania drugiego, a razem organizacje te nie chcą ze sobą współpracować. Tego czego naprawdę potrzebuje współczesny świat, to wskrzeszenia G20, w skład której wchodzić wszyscy ci sami kluczowi gracze oraz wielu innych. Forum grupy G20 pozostaje najlepszą platformą do rozwiązywania prawdziwie globalnych problemów, takich jak wzrost gospodarczy, handel międzynarodowy, zmiany klimatyczne, zapobieganie pandemiom⁷⁶ itd. i być może to stanowi perspektywę dla BRICS w przyszłości.

Kraje tworzące BRICS mogą w przyszłości mieć dalsze problemy z forsowaniem swoich pomysłów i zamiarów. By lepiej pokazać porażki w tym zakresie, można się odnieść do wielu projektów z przeszłości, m.in. dywersyfikacji kadry kierowniczej międzynarodowych instytucji finansowych, utworzenie podmorskiego kabla BRICS, utworzenia własnej agencji ratingowej BRICS lub umowy o wolnym handlu pomiędzy członkami⁷⁷.

6. Podsumowanie i wnioski

Brazylia, Rosja, Indie i Chiny w 2009 r. zawiązały sojusz państw wschodzących, który miał im dawać większą siłę przebicia na arenie międzynarodowej. Od 2011 r. dołączyła do nich RPA. Wśród głównych celów grupy było stanie się przeciwwagą dla Zachodu oraz reforma instytucji międzynarodowych (w tym finansowych). Choć wschodzące gospodarki miały pozornie podobne moty-

⁷⁴ <https://www.theguardian.com/business/2023/aug/24/five-brics-nations-announce-admission-of-six-new-countries-to-bloc> [01.10.2023].

⁷⁵ Ibidem

⁷⁶ <https://www.chathamhouse.org/2023/08/does-expanded-brics-mean-anything>, [dostęp: 01.10.2023].

⁷⁷ Papa M., & Verma R., op.cit., pp. 539–544.

wy działania, to tak naprawdę każda z nich chciała realizować swoje partykularne interesy. Celem artykułu było dokonanie charakterystyki ugrupowania w świetle rozszerzenia o 6 nowych członków oraz nakreślenie perspektyw stojących przed państwami BRICS. Choć kraje co roku organizowały szczyty oraz spotkania na niższym szczeblu, to pierwsze 15 lat funkcjonowania grupy nie przyniosło większego przełomu. Dodatkowo jeden z członków – Rosja, w obliczu sankcji za wywołanie wojny w Ukrainie został zmarginalizowany na arenie międzynarodowej. Mimo że rozszerzenie z sierpnia 2023 r. o Iran, Arabię Saudyjską, Zjednoczone Emiraty Arabskie, Egipt, Etiopię i Argentynę miało być przełomem, to raczej pozostaje to wydarzeniem o symbolicznym znaczeniu. Pomimo swoich ambicji, BRICS nie stanie się przeciwwagą dla Zachodu, głównie z uwagi na dysproporcje potencjałów między Chinami a pozostałymi członkami grupy oraz z powodu napięć na linii Pekin-Dehli. Jednak sześć krajów zaproszonych do członkostwa – których po wystąpieniu Argentyny stało się pięć – jest dość heterogenicznych. Niektóre z nich to wierzyciele netto (np. Arabia Saudyjska i Zjednoczone Emiraty Arabskie), inne to dłużnicy netto o bardzo słabej sytuacji finansowej. Połowa z nich to duzi eksporterzy paliw kopalnych (Arabia Saudyjska, Zjednoczone Emiraty Arabskie i Iran). Etiopia i Egipt wyróżniają się jako członkowie z Afryki – kontynentu, który staje się coraz ważniejszy dla polityki zagranicznej Chin i Indii. Pojawiają się pytania, co BRICS może osiągnąć z tak heterogeniczną grupą członków i czy będzie w stanie utrzymać swoje cele po rozszerzeniu.

Dodatkowo BRICS nie rozwiąże swoich podstawowych wyzwań związanych z bezpieczeństwem, a nawet gospodarką. W świetle rozszerzenia, bliskowschodnie mocarstwa wniosą do ugrupowania BRICS zarówno zacieklą rywalizację, jak i wysokie oczekiwania, ale też nie będą chętne do antagonizowania Rosji, a przede wszystkim Chin i Indii. Gwarantuje to złożoną i czasami niezręczną politykę w nadchodzących latach oraz brak większych perspektyw na stanie się tygrysami gospodarki globalnej. W świetle dokonanej analizy parametrów gospodarczych, jeśli już to można mówić o krótkotrwałym efekcie BRICS – jedynie w pierwszych latach po przyłączeniu do BRICS można oczekiwać wzrostu PKB i PKB *per capita*.

Według sekretarza Generalnego ONZ, BRICS to ilustracja zmieniającego się na naszych oczach świata. „Dzisiejsze globalne struktury zarządzania są odzwierciedleniem świata wczorajszego. Powstały w dużej mierze po drugiej wojnie światowej, kiedy wieloma krajami afrykańskimi nadal rządziły potęgi kolonialne. Te kraje nie były dopuszczane do stołu rozmów, co szczególnie widać w przypadku Rady Bezpieczeństwa ONZ i instytucji Bretton Woods” – podkreśla António Guterres⁷⁸. Widać wyraźnie, że jest to gest w stronę BRICS, które chce podjąć reformę systemu, zakorzenionego przez system z Bretton Wood.

⁷⁸ <https://fakty.tvn24.pl/fakty-o-swiecie/grupa-brics-ma-sie-powiekszyt-nowymi-czlonkami-beda-miedzy-innymi-argentina-iran-i-arabia-saudyjska-7308200> [dostęp: 08.10.2023].

Ciekawym w kontekście perspektyw wydaje się pomysł utworzenia wspólnej waluty, jak i wykorzystywania możliwości, które daje Nowy Bank Rozwoju. Próby Chin mające na celu kierowanie w sposób politycznie i gospodarczo uzasadniony mogą wypaść nieco lepiej, ale nadal nie jest jasne, ile środków mogą otrzymać od obecnych lub nowych członków.

Czas pokaże, w jaki sposób bank będzie mógł odróżnić się od już istniejących banków rozwoju z Globalnego Południa. Co więcej, Nowy Bank Rozwoju ucierpiał z powodu swojej zależności od czasami napiętych stosunków między członkami założycielami, (np. wrogie starcia byłego prezydenta Brazylii – Jaira Bolsonaro z Chinami oraz skutki sytuacji w Indiach czy starcia graniczne Chin w 2020 r.). Możliwe, że instytucje BRICS często będą padać ofiarą podobnych zakłóceń politycznych⁷⁹, przez co górnolotne cele organizacji nie zostaną nigdy zrealizowane.

Bibliografia

1. Alhasan H., Hammad N., & Alajlouni L., *With BRICS expansion, China and Middle Eastern powers draw closer*. Pobrane z: <https://www.iiss.org/online-analysis/online-analysis/2023/08/with-brics-expansion-china-and-middle-eastern-powers-draw-closer/> 2023 [dostęp: 15.10.2023].
2. Ali S., *Peace Parks: Conservation and Conflict Resolution*, MA: MIT Press, Cambridge 2007.
3. Ashby H., Markey D., Randolph K., Sharad K., Tugendhai H., *What BRICS Expansion Means for the Bloc's Founding Members*, Pobrane z: <https://www.usip.org/publications/2023/08/what-brics-expansion-means-blocs-founding-members>, 2023 [dostęp: 27.09.2023].
4. Biermann F., Pattberg P., van Asselt H., & Zelli F., *The Fragmentation of Global Governance Architectures: A framework for analysis*, "Global Environmental Politics" 2009, 9(4).
5. Bonesh F., *Ethiopia's Membership Of BRICS: Consequences and Prospects*, Pobrane z: <https://www.silkroadbriefing.com/news/2023/09/06/ethiopia-membership-of-brics-consequences-and-prospects/>, 2023 [dostęp: 27.09.2023].
6. Brosig M., *Fit for Purpose? BRICS and Inner-Group Conflicts*, "Global Policy" 2021, 12(4).
7. Brychko M., Bilan Y., Lyeonov S., Mentel S., *Trust crisis in the financial sector and macroeconomic stability: a structural equation modelling approach*, "Economic Research-Ekonomska Istraživanja" 2021, 34(1).

⁷⁹ <https://www.usip.org/publications/2023/08/what-brics-expansion-means-blocs-founding-member> [dostęp: 27.09.2023].

8. Budnikowski A., *Międzynarodowe stosunki gospodarcze*, PWE, Warszawa 2006.
9. Coleman P., *The Five Percent: Finding Solutions to Seemingly Impossible Conflicts*, Perseus Books, New York 2011.
10. Wilson D., Purushothaman R., *Dreaming with BRIC: The path to 2050*, "Global Economics Paper" 2003 (nr 99).
11. Jash T., *The Emerging Role of BRICS in the Changing World Order*, IndraStra Global, 2017.
12. Duggan N., Hooijmaaijers B., Rewizorski M., & Arapova E., *Introduction: 'The BRICS, Global Governance, and Challenges for South-South Cooperation in a Post-Western World,'* "International Political Science Review" 2022, 43(4).
13. Du Plessis C., Miridzhanian A., Acharya B., *BRICS welcomes new members in push to reshuffle world order*, Pobrańe z: <https://www.reuters.com/world/brics-poised-invite-new-members-join-bloc-sources-2023-08-24/>, [dostęp: 26.09.2023].
14. Garcia A. O., *The role of China and the BRICS project*, "Mexican Law Review" 2014, Vol. 7, Issue 1.
15. Garcia-Herrero A., *China continues to dominate an expanded BRICS*, Pobrańo z: <https://eastasiaforum.org/2024/04/12/china-continues-to-dominate-an-expanded-brics/>, [dostęp: 25.05.2024].
16. *Grupa BRICS ma się powiększyć*, Pobrańe z: <https://fakty.tvn24.pl/fakty-owswiecie/grupa-brics-ma-sie-powiekszy-c-nowymi-czlonkami-beda-miedzy-innymi-argenty-na-iran-i-arabia-saudyjska-7308200,> 2023 [dostęp: 08.10.2023].
17. Hervieu S., *South Africa gains entry to Bric club*, Pobrańe z: <https://www.theguardian.com/world/2011/apr/19/south-africa-joins-bric-club>, [dostęp: 27.08.2023].
18. *Historia BRICS*, Pobrańe z: <http://infobrics.org/page/history-of-brics/>, 2023, [dostęp: 27.08.2023].
19. Hooijmaaijers B., *Understanding Success and Failure in Establishing New Multilateral Development Banks: The SCO Development Bank, the NDB, and the AIIB*, "Asian Perspective" 2021, 45(2).
20. Hooijmaaijers B., & Keukeleire S., *The BRICS Countries and the EU*, [In:] F. Laursen (Ed.), *The Encyclopedia of European Union Politics*, Oxford University Press, Oxford 2020.
21. *How can South Africa benefit from the BRICS expansion?* Pobrańo z: <https://uct.ac.za/casewritingcentre/blog/opinion-how-can-south-africa-benefit-brics-expansion>, [dostęp: 25.06.2024].

22. *Inicjatywa Pasa i Szlaku – nowy Jedwabny Szlak*, Pobrane z: <https://histmag.org/Inicjatywa-Pasa-i-Szlaku-nowy-Jedwabny-Szlak-23104> [dostęp: 28.08.2023].
23. *Ethiopia wants to join the BRICS group of nations: An expert unpacks the pros and cons*, Pobrane z: <https://theconversation.com/ethiopia-wants-to-join-the-brics-group-of-nations-an-expert-unpacks-the-pros-and-cons-209141> [dostęp: 11.10.2023].
24. *Ethiopian Prime Minister hails BRICS membership*, Pobrane z: <https://www.africanews.com/2023/08/24/ethiopian-prime-minister-hails-brics-membership/>, 2023 [dostęp: 11.10.2023].
25. *Kremlin says West triggered global food crisis with sanctions*, Pobrano z: <https://www.reuters.com/world/kremlin-says-west-triggered-global-food-crisis-with-sanctions-2022-05-23/>, [dostęp: 11.10.2023].
26. Krugman P.R., & Obstfeld M., *Ekonomia międzynarodowa: teoria i polityka* 2, Część IV, PWN, Warszawa 2010.
27. Kugiel P., *Znaczenie grupy BRICS po rosyjskiej inwazji na Ukrainę*, Pobrane z: <https://www.pism.pl/publikacje/znaczenie-grupy-brics-po-rosyjskiej-inwazji-na-ukraine>, [dostęp: 27.08.2023].
28. Lane P., *The Real Effects of European Monetary Union*, "Journal of Economic Perspectives", 2006, 20(4), pp. 47–66.
29. Sułek M., *Grupa BRIC w globalnym układzie sił*, „Rocznik Strategiczny 2008/09”, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2009.
30. Mia I., Gould-Davies V., Solanki M., Nouwens M., Hamill J., Hokayem E., *IISS experts assess the BRICS expansion*, Pobrane z: <https://www.iiss.org/online-analysis/online-analysis/2023/09/iiss-experts-assess-the-brics-expansion/>, [dostęp: 02.09.2023].
31. O'Neil J., *Does an expanded BRICS mean anything?*, Pobrano z: <https://www.chathamhouse.org/2023/08/does-expanded-brics-mean-anything>, [dostęp: 02.09.2023].
32. Panova V., *Age of Multilateralism: Why is BRICS Important despite Possible Weaknesses? A Perspective from Russia*, "Global Policy" 2021, 12(4).
33. Papa M., & Verma R., *Scenarios for BRICS Evolution in Light of the India-China Conflict*, "Global Policy" 2021, 12(4).
34. Philip B., *BRICS decide to welcome new members, under pressure from Beijing and Moscow*, Pobrane z: https://www.lemonde.fr/en/international/article/2023/08/25/brics-decide-to-welcome-new-members-under-pressure-from-beijing-and-moscow_6108157_4.html, [dostęp: 02.09.2023].

35. Rappenport A., *Global Food Crisis Tests Western Resolve to Retain Russia Sanctions*. Pobrane z: <https://www.nytimes.com/2022/06/27/business/russia-food-crisis-sanctions.html>, [dostęp: 27.08.2023].
36. Rewizorski M., *BRICS and New Multilateral Development Banks: Towards recalibration of global economic governance*, "Przegląd Strategiczny" 2018, 11.
37. Roth F., *The Effect of the Financial Crisis on Systemic Trust*, [In:] *Public Support for the Euro*, "Contributions to Economics" Springer, Cham 2022.
38. Rymarczyk J., *Teoretyczne aspekty międzynarodowej integracji gospodarczej*, [w:] J. Rymarczyk & M. Wróblewski (red.), *Pozaeuropejskie ugrupowania integracyjne*, Oficyna Wydawnicza Arboretum, Wrocław 2006.
39. Stiglitz J.E., *Globalizacja*, PWN, Warszawa 2004.
40. Subramanian M., Taghizadeh-Hesary F., & Kim Ch., *Creation And Evolution Of European Economic And Monetary Union: Lessons For Asian Economic Integration*, "ADB Working Paper Series" 2020, No. 1126.
41. Thelen K., & Steinmo S., *Historical Institutionalism in Comparative Politics*, [w:] S. Steinmo, K. Thelen & F. Longstreth (red.), *Structuring Politics: Historical Institutionalism in Comparative Analysis*, Cambridge University Press, Cambridge 1992.
42. Twitter, Pobrane: <https://twitter.com/hasniabidi/status/1694682351664517270> [dostęp: 02.09.2023].
43. Vazquez K.C., *Brazil and BRICS Multilateralism à la Carte: From Bilateralism to Community Interest*, "Global Policy" 2021, 12(4).
44. Verma R., & Papa M., *BRICS amidst India-China Rivalry (Introduction to the Special Section)*, "Global Policy" 2021, 12(4).
45. Waligóra K., *Determinanty rozwoju państw BRICS w aspekcie międzynarodowej konkurencyjności*, Nieopublikowana rozprawa doktorska, Uniwersytet w Białymstoku, Białystok 2019.
46. World Bank. *GDP (current US\$) 2024* [dostęp: 24.05.2024].
47. World Bank. *GDP per capita (current US\$) 2024* [dostęp: 24.05.2024].

Informacje o autorce:

dr Aleksandra Anna Rabczun,
 Adiunktka, doktorka, Katedra Ekonomii Informacji,
 Instytut Ekonomiczno-Społeczny,
 Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Polska,
 e-mail: aleksandra.rabczun@ue.poznan.pl